

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Kammeraternes Hjelpefonds smukke feriehjem ligger på halvøen Kegnæs i Sønderjylland. Her henter sommeren igen-
nem deltagere fra frihedskampen sundhed og sommersol. — Læs artiklen side 112.

Carl B. Christiansen & Co. A/S

Landlystvej 38
Tlf. 75 11 83 - 75 02 89

Vandfast slibepapir -
Slibebånd og sliberondel-
ler til alle formål.

O. PLANTENERS EFTF.

V. PEDERSEN & E. SCHMIDT
LYNGBYVEJ 241 - HE 2050

G. R. ØLLGAARD

RÅDGIVENDE
INGENIØRKONTOR
STRANDVEJEN 128
HELLERUP

LARS NIELSEN & SØN URMAGER & OPTIKER

Strandvej 94 - Telf. Helrup 486

M. URICK

LINDEGAARDSVEJ 53
CHARLOTTENLUND

ZEPHYR

MANUFAKTUR - TRIKOTAGE
R. CHRISTENSEN
Vangede Bygade 114 - Gentofte

NORDISK TEGNEMASKINE- INDUSTRI A/S BOMPORTEN 1 - GENTOFTE

AKSEL BRAUNER

GLOSTRUP OPTIK
HOVEDVEJEN 83 - TLF. 96 16 42

DANSK ENGELSK LAKRITS FABRIK AKTIESELSKAB GLOSTRUP

POUL ZACHARIASSEN BOGHANDEL

HOVEDGADEN 19 - LYNGBY

STOFFER FRA
PER REUMERT
v. CARSTEN NIELSEN & METZ
LYNGBY HOVEDGADE 70

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopliedende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreatiionsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Generalmajor F. B. Larsen, Ejderkasernen, Rendsborg, Vesttyskland.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. TAGA 328.

Den øvrige bestyrelse:

Bankfuldmægtig Olav Holst,
Bengtavej 6, Hellerup.

Seminarirektor, cand. mag.
Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen,
Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorfs-
lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa,
Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8,
Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft,
de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby,
Fyn.

Dr. Børge Næsted, Store Torv 16-18,
Århus C.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade
20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch,
Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Side-
allé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M.F., Herning.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjelpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV. Taga 328. (træffes bedst 17,30-18,30)

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup
Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

Prins Axel til minde	111
Sommersol over Kegnæs	112
I kamp for frihed og ret	116
N-G-monument rejses	120
Bøger	120
Hende derhjemme II	121
Gestapofangerne	122
20-års dagen i Rorup	125
Beviserne skulle fjernes II	129
Dagbogsblade	131

Hans kongelige Højhed prins Axel til minde

Ved et møde i forretningsudvalget for Kammeraternes Hjelpefond udtalte formanden, konsul Kaj V. Dahl smukke mindeord om Hans kongelige Højhed Prins Axel, fondens protektor fra starten i 1945.

Formanden udtalte, at vi altid trygt kunne henvende os til prins Axel, der omfattede fondens arbejde med stor interesse.

Medlemmerne rejste sig og mindedes fondens protektor.

Gennem alle dagblade har der været bragt smukke nekrologer over prins Axel. Vi skal derfor holde os til at omtale forholdet til fonden.

Prins Axel har ved en sammenkomst efter en festaften i Statsradiofonien selv givet forklaringen på, hvorfor han sagde ja til at blive fondens protektor. Årsagen var netop, at det hed KAMMERATERNES Hjelpefond, dette at kammerater ville hjælpe kammerater.

Som udviklingen har formet sig efter befrielsen, har det været af stor betydning, at vi kunne præcisere, hvor vi stod, og der har prins Axels protektorskab skabt kontakter, hvor vi næppe ellers havde opnået dem.

Da vi i 10-året for befrielsen samledes til et kammeratskabsstævne, gjorde prins Axel sammen med prinsesse Margaretha os den glæde og ære at komme til stede, og skabte derved den festivitas, der var med til at gøre dagen til en uforglemmelig oplevelse for de mange, der har måttet henslæbe årene med en tung sygdomsbyrde, der ofte gjorde hverdagen grå og trist.

I den store offentlighed står prins Axel som sømands-prinsen, motor-prinsen, idræts-prinsen og flyver-prinsen, som Danmarks flyvende ambassadør med mange store missioner, et medlem af den kongelige familie med et ganske usædvanligt livsværk bag sig, et livsværk, der strækker sig fra frivillig lærling og kadet i flåden til admiral, fra skibsfører til direktør for og bestyrelsesformand for Det østasiatiske Kompagni.

Ud fra sin indstilling overfor de nazistiske okkupanter talte prins Axel et djærvt sprog. Derfor var hans navn at finde i dødskartoteket hos massemorderen Henning Brøndum, og kun et tilfælde reddede prinsen fra døden.

Bisættelsen foregik fra Holmens kirke. Konsul Dahl deltog efter indbydelse fra prinsesse Margaretha.

FERIEHALVØEN *Kegnæs*

AF

Johannes Fosmark

★

(EGNE FOTOGRAFIER)

Her har Kammeraternes Hjælpefond sit eget feriehus, der gennem årene har givet mange fra frihedskampen en række glade sommerdage

Kammeraternes Hjælpefonds Feriehus er et elsket sted også for småbørn, men ude på vejen skal man nu passe godt på dem, for trafikken er livligere her, end man tænker sig.

Enten man kommer fra Sønderborg eller fra Mommark, skal man over den lange smalle tange — Drejet —

der forbinder halvøen Kegnæs med øen Als.

Til daglig bor her omkring 850 fastboende, men sommeren igennem bor der et sted omkring dobbelt så mange feriegæster.

Der er bygget en hel del sommerhuse, arrangementer, der enten kalder sig moteller eller er moteller. Derimod har Kegnæs ikke noget hotel, men en del fastboende har pensionærer.

Det store antal er dog campingfolk, der bor på store campingpladser, og det meget store antal kommer sydfra, hvorfor man i butikkerne i sommertiden hører lige så meget tysk som dansk.

Da tyskerne jo i høj grad mangler strand, er det ikke så mærkeligt, at de søger til Danmark i sommertiden. Der er heller ikke noget mærkeligt i, at de gerne vil købe jord,

men det er vel heller ikke unaturligt, at der fra dansk side er stoppet for tyske jordkøb. I nogle tilfælde klarer man sig så ved lejemål over en årrække.

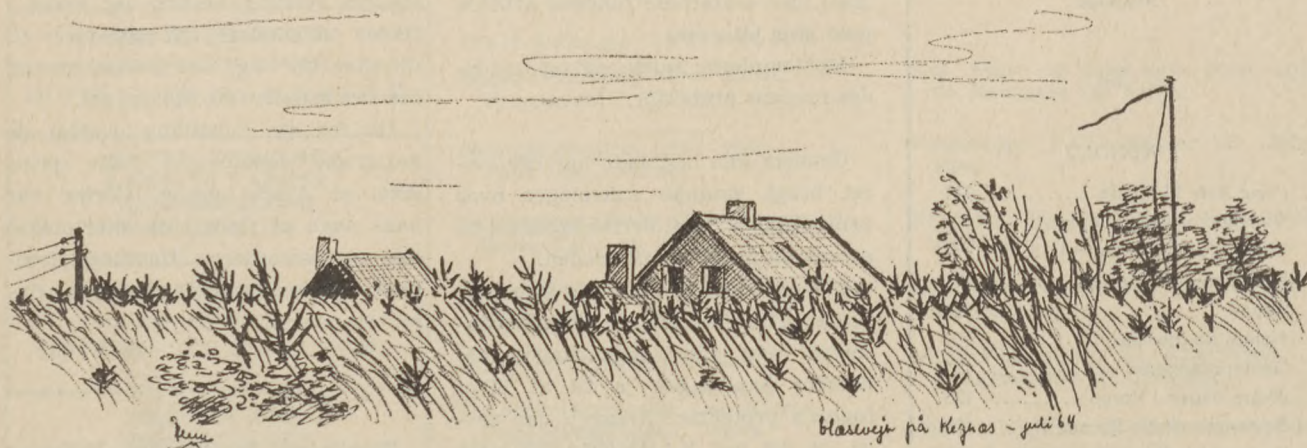
En række nationer mødes her.

Landtangen Drejet er en sandvold, dannet af havet. Den er ret lang og optages næsten helt af en moderne landevej. Til begge sider af landtangen er der god badestrand, og masser af mennesker fra hele Als stævner hertil for heldags- eller længere ophold.

En sådan sommerdag er Kegnæs skueplads for et stævne fra en række nationer. Et selskab af unge svenskere ankom i rutebil fra Sverige. De var ikke længe om at få badetøjet i brug. Lidt efter ankom en rutebil fra Finland. Det var omkring 25 landmænd, der var på tur gennem Danmark for at se jorden dyrket på en anden måde end derhjemme.

Jeg prøvede at sludre med rejselederen. Jeg forsøgte først med svensk. Det gik ikke. Tysk og engelsk heller ikke. Så var der armfagter og landkort at ty til, og det gav dog en vis klarhed over deres lange rejse fra „De tusind søers land“.

Da vejret var charmerende, stranden god og vandet i Østersøen — og Høruphav til den anden side — til-

Blasevej på Kegnæs - juli 64

Tegneren har kaldt sin tusch-tegning: Blasevej på Kegnæs, juli 1964. Motivet er fra stranden, lige neden for Kammeraternes Hjælpefonds feriehus.

talende, befandt alle sig godt, og man kunne egentlig glæde sig over at opleve folkenes sameksistens på fredelig måde i et smukt dansk landskab, dyrekøbt gennem generationers kampe med våben og i sindelag.

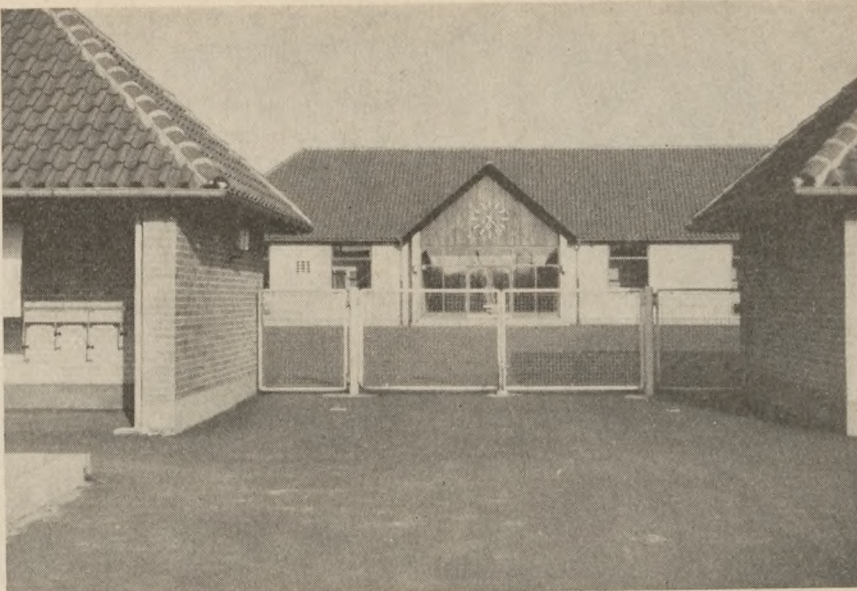
På Drejet fanges blikket af en stor kampesten i vejsiden ud mod Østersøen. Man behøver ikke at spørge om nogen forklaring, for stenens påskrift fortæller, at den er anbragt her af isen i marts 1941. Jo, Kegnæsboerne forstår ganske godt at give deres halvø særpræg.

Vejrmeldestation Kegnæs.

Hvor Drejet går over i Kegnæs, hæver fyret sig til en betydelig højde, og natten igennem sender det sine vejledende skær ud over Østersøen.

Men fyret var også en nødvendighed, for her var et stort antal strandinger hvert år, hvorfor den danske regering besluttede at rejse det fyr, der stod her fra 1845 til 1896. Det var i samme stilart som Refsnæs Fyr ved Kalundborg. I 1896 blev det afløst af det nuværende fyr, der stråler rødt, grønt og hvidt ud over havet.

Aflytter man vejrbetretningerne i Danmarks Radio, hører man hver dag navnet på Kegnæs, for vejrmeldestationen ligger lige ved siden af selve fyret, og termometer, seismo-

En nær og kær nabo til Kammeraternes Hjelpefonds feriehjem er central-skolen. Vi ser her indkørselen. Bagvæggen i aulaen er opfyldt af glasmosaik-motiver omkring børns og unges liv og færden.

graf, barometer og regnmåler bliver hver dag aflæst af fyrmesteren. — Vi hører resultatet over Danmarks Radio.

På Kegnæs-jordens 1686 ha har der engang været skov. Det var egeskov, og i moserne finder man endnu ved gravning tykke egestammer. Endnu i slutningen af det 16. århun-

drede måtte skovene afgive mængder af tømmer bl. a. til Sønderborg slot og til Sønderborg kirke.

Hertugen med 23 børn

Man støder ofte på Hertug Hans den Yngre's navn. Han lod hugge en mængde tømmer for at skaffe medgift til sine mange døtre. Han havde ialt 23 børn, så han havde mange at sørge for.

☆

Kegnæs har to bynavne knyttet til sin bebyggelse, nemlig Sønderby og Østerby.

I Østerby ligger kirken, der er halvøens eneste. Dens egentlige navn er Johanneskirken. Den var opført i 1615 af hertugen. Man vil vide, at hertugen lod flere bønder hænge, én for én, fordi de havde stjålet hans flæsk.

Imidlertid viste det sig senere, at de straffede var uskyldige, og hertugen opførte da kirken for at sone sin synd.

☆

Skriftlige kilder oplyser, at jorden er ret mager, men der er dog megen frodighed på Kegnæs. Således er der mange hvedemarker, og det plejer at tyde på ganske god jordkvalitet. Menneskers flid og dygtighed kan jo også fejre triumfer.

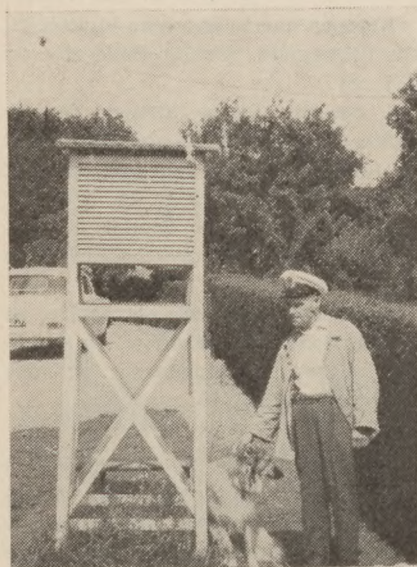

Kirken i Østerby er rejst i 1615 af Hertug Hans den Yngre. Han havde aflivet flere bønder, fordi de havde stjålet hans flæsk. Da det senere viste sig, at de var uskyldige, rejste han kirken for at sone sin synd.

Stormfloden i 1872 hærgede voldsomt og rev 9 huse væk. Stregen foroven viser vandstanden på stormnatten.

Omkring 130 ha af Kegnæs er opfyldt af Hartsø. Man vil imidlertid

Ved Kegnæs Fyr findes vejrmeldestationen, hvor fyrmesteren hver dag aflæser bl. a. temperatur og nedbør.

gerne have søens jord under plov, og 31 lodsejere har derfor sluttet en overenskomst med Det danske Hedeelskab om afvanding.

De omkringliggende jorder vil også få gavn af afvandingen. Man vil derved dels indvinde, dels gavne 460 ta land, og det er jo slet ikke så lille en del af Kegnæs.

Projektet er på et sted omkring 800.000 kr., og dets gennemførelse vil naturligvis betyde meget for halvøen.

Den kan egentlig også trænge til en vis stabilisering, for en del familier er flyttet f. eks. til Danfoss, ligesom der er folk, der er blevet boende på Kegnæs og tager på arbejde på Danfoss.

Rutebilen lukkede op til Kegnæs.

Indtil slutningen af 1930'erne var Kegnæs lukket land. Man havde kun færgen som mulighed for forbindelse med Als, idet vejen over Drejet var for lang for den tids køretøjer.

Færgeforbindelsen mellem landsbyen Høruphav og Kegnæs Færgenhavn oprettedes af Hertug Hans den Yngre; men færgefarten er dog nu nedlagt. Det skyldtes i første række rutebilen, senere de mange personbiler.

Danmarks største kastanietræ

Kirken er nok et besøg værd. Altertavlen er billedskærerarbejde og viser Kristi gang til Golgatha. Alterrummet og skibet er adskilt ved en rundbue.

Når der er gudstjeneste, kalder klokkeren øens beboere sammen, og den præst, der fører ordet, har i en årrække haft sit virke syd for grænsen i en dansk menighed.

Men klokken blev taget ned i 1917 og ligesom orgelpiberne ofret til krigsguden. Efter genforeningen i 1920 fik man en ny, dejlig klokke. Det er den, der hænger der i dag — støbt af de Smithske Jernstøberier i Aalborg. Den har en vægt af 848 kg og kan nok sende sine kaldende toner et godt stykke ud over øen.

Ved kirken ligger præstegården, der har det største kastanietræ i hele Sønderjylland, ja måske i hele Danmark.

Ved vejkrydset lige ved kirken har Kegnæsboerne rejst deres egen sten. Den bærer den letforståelige lyrik: Hvert et land er godt for sig. Kegnæs er dog bedst for mig.

Sådanne verslinjer har jo også den fordel, at alle forstår meningen med dem.

Befolkningen har et klart religiøst-nationalt præg. Skole og kirke er naturlige bastioner i den nationale kamp, og kærligheden til nuet og fortiden er fremtrædende.

Kegnæs har fire skoler, hvoraf den ene er centralskole med 5., 6. og 7. klasse. De elever, der ønsker skolegang herudover, tager til Ulkebøl ved Sønderborg. De klarer naturligvis skolevejen med bus.

Stærk forbindelse med Sydslesvig.

Gang på gang støder man på forbindelseslinjerne længere sydpå til det, vi nu kalder Sydslesvig. En hel del af de kendte forgrundsfigurer i det danske arbejde i Sydslesvig har således sommerboliger på Kegnæs, og går man tilbage i tiden, støder man på navnet H. P. H. Grünfeld, der blev opdraget hos sin bedstefar i Sønderby. Han gennemgik en pædagogisk uddannelse og blev derefter i 1844 af kong Christian VIII udnævnt til lærer ved den kgl. Dom-

I nærheden af kirken hylder Kegnæsboerne deres halvø.

skole i Slesvig by. Senere blev han skolens rektor.

Samme Grünfeld fra Kegnæs foretog i 1853 en række pendulsvingningsforsøg i Slesvig Domkirke og senere i Kegnæs kirkes tårn. Han beviste ved forsøgene jordens omdrejning om dens akse.

Kammeraternes Hjælpefonds eget feriehjem.

Her på denne yndige halvø har Kammeraternes Hjælpefond sit feriehjem. Det ligger i Østerby med centralskolen og dens smukke sportsplads som nærmeste nabo.

Feriehjemmet er et rigtigt bondehus med stråtag og kragetræer, og taget er formet i gavlene på en sådan måde, at huset får et særpræg, der forhøjer idyllen.

Feriehjemmet er rummeligt, så rummeligt, at det afgiver sengepladser til 7, ja tallet kan ved hjælp af klapsenge sættes op til 10.

Forneden er der en rummelig dagligstue med et slap af hjørne med radio og en smuk kamin — og der kan fyres i den på kolde sommeraftener. Er man ikke gode venner med fyring indendørs, kan man bruge den

En finsk rutebil bragte 25 landmænd fra „De tusind søers land“ til sommerhalvøen Kegnæs.

elektriske varmeovn, og da strømmen er meget billig her, kan man roligt lade varmeovnen være i brug, så længe man ønsker.

Ved siden af soveværelset er der et tiltalende køkken med kosangas, en god pumpe, der giver prima vand, og desuden er her almindeligt køkkenudstyr, så der er ret bekvemt for husmoderen — og hendes eventuelle hjælpere.

Fra dagligstuen fører desuden en dør ind til et soveværelse, med gode skabsforhold, ja et barneværelse mangler heller ikke.

Endvidere fører en dør ud til en entre, hvorfra man igen kommer til „Tænkeboksen“, d.v.s. et halvmoderne toilet. Der er også fra entreen indgang til et redskabsrum, hvor have-møblerne opbevares om vinteren og klapsengene, når de ikke er i brug.

Flaget til tops hver dag.

Ovenpå er der et fortræffeligt soveværelse og et barneværelse, og i forbindelse med huset er der en velplejet have med grønsager til husets beboere, en vældig stor græsplæne med en smuk flagstang, og her flager man naturligvis hver dag i ferietiden — også for at glæde de mange tyske turister i nærheden. De ved jo egentlig godt, at vi har et smukt

flag — og hvorfor lade det ligge i skabet i dagligstuen og samle støv.

Kammeraternes Hjælpefond købte huset af pastor Madsen, tidligere Sønderborg (og Dachau). Det var hans sommerhus, og siden har det

På landtangen Drejet fanges blikket af en hilsen fra isvinteren 1941.

Den afholdte overgendarm H. Chr. Hansen fra Østerby ofrede livet i Neuengamme. Hans mange venner på Kegnæs hylder ham som en god dansk mand, der var en pryd for sin stand, og som betød alt for sine kære.

stået til rådighed for kammerater fra besættelsestiden.

Ideen er, at man tager hele sin familie med, og det er et stort gode for mange, idet børnenes anbringelse i ferietiden ofte skaber problemer.

Men der har især i de senere år været rift om at få feriehjemmet i selve ferietiden, så det er klogt i tide at sikre sig huset gennem fondens kontor.

Da huset er grundmuret, er det også velegnet udenfor skoleferien.

Imellem KH's feriehjem og Kegnæs Kirke er rejst en ret stor vejsten. Ved hjælp af en dyb fure i grannitten tilkendegives vandhøjden for stormfloden den 18. november 1872. Vandet nåede vel godt 1½ meter op over det almindelige jordsmon, og stormfloden var hård ved Kegnæs. Havet tog således ikke færre end 9 huse. Deraf blev de 7 nyopført i Østerby.

For at værne halvøen mod nye stormfloder opførte staten en vold tilligemed slusen, og man skulle nu være sikret mod nye ødelæggelser af evt. nye stormfloder.

Her kender man til at ofre

Befolkningen er meget velvillig overfor ros. De kalder vort hus Kammeraternes Feriehjem, og det lyder da meget kønt, selv om det jo er en forkortelse.

En af grundene til den almindelige velvilje er, at man her kender til at ofre.

Om offer taler en stor sten ved kirken. Den bærer navnene på de Kegnæs-boere, der ofrede livet i kampene i 1914—18 — for en sag, som ikke var deres.

Men der er også en smuk sten, rejst for overgendarm H. Chr. Hansen fra Østerby. Man skriver smukt på stenen: En god dansk mand, en pryd for sin stand, for sine kære alt.

H. Chr. Hansen døde i Neuengamme. Man mistede endnu en gendarm fra denne egn. Han hviler på kirkegården i Høruphav.

Sådanne forhold må feriehjemmets beboere tage hensyn til. Leve op til befolkningens forventninger kan være svært, men man kan forsøge på det. JOHANNES FOSMARK.

De kæmpede for frihed og ret

*Bataljonchefen fra Den danske Brigade
fortæller om dramatiske begivenheder som dansk officer.*

**Oberst Poul Bosse - bataljonschef
ved Den danske Brigade.**

29. august 1943 var kornetskolen i Næstved, hvor jeg dengang gjorde tjeneste som næstkommanderende hos oberst Christensen, til fægtnings-skydninger i Jægerspris, da vi hørte forskellige rygter om, at der var noget i gære fra tyskernes side. Vi søg-

te telefonisk at få klarhed over, om der var noget om snakken, og om hvad der i så fald foregik, fortæller oberst Poul Bosse, der nu bor i Overlund ved Viborg. En telefonopringning til hærchefen, general Gørtz, blev besvaret af generalinden, der ikke kunne oplyse andet, end at hendes mand var på sit kontor. Stabschefen, som vi senere fik forbindelse med, kendte ikke til, at der skulle foregå noget. Da vi gengav et rygte, vi havde hørt, at der skulle være skyderier flere steder i København, lød svaret: Det har jeg ikke hørt, vent et øjeblik, så prøver jeg at lytte ved vinduet! Nå, vi fik da at vide, at noget var der i gære, men at vi blot skulle følge vore instrukser.

Ville kæmpe

Forholdsordrerne gik ud på, at hvis tyskerne f. eks. forlangte adgang til en kaserne, så skulle de have adgang. Ordren om at gøre modstand gjaldt kun, hvis Frikorps Danmark-folk eller lignende skulle forsøge at skaffe sig våben hos os og sådan noget. Det var ikke noget, der passede vort mandskab, som jo hørte til eliten af dansk ungdom. De var ikke begejstret for tanken om at overgive sig uden modstand.

Vi vidste, at garnisonen i Holbæk var indstillet på at kæmpe i en given situation, men for at komme derned i rette tid måtte vi have køretøjer. Den første vanskelighed var, at en telefondame på centralen nægtede at give os forbindelse. Hun måtte ikke ekspedere samtaler for den danske hær, sagde hun. Nå, efter nogen parlamentaren fik vi fat i politimesteren, der var betænkelig ved vor anmodning om køretøjer. Vi fik dem dog, da vi pointerede, at vi ellers selv ville hente dem. De chauffører, der kom med bilerne, var i øvrigt flinke fyre. Så gik turen ned gennem Horns Herred, men undervejs mødte vi en fenrik fra Holbæk, der underrettede os om, at man havde

opgivet tanken om modstand, hvad man selvfølgelig må indrømme var fornuftigt. Lokal modstand under de givne forhold var jo trods alt uden mening. At noget sådant ikke var let at forklare vore unge mennesker er noget ganske andet. De ville hellere end gerne tilbage til Næstved og sætte sig i besiddelse af byen. Resultatet blev, at vi sendte en parlamentær til Roskilde, hvor det blev aftalt, at vi skulle fortsætte til Næstved, hvor vi blev interneret.

At tyskerne ikke var helt sikre på kornetskolen, viste sig, da vi nåede vejgaffelen ved Benløse nord for Ringsted. Her havde tyskerne anbragt en stærk styrke støttet af maskinkanoner. Det hele var arrangeret sådan, at vi var blevet mejet ned til sidste mand, hvis det var kommet til kamp.

Nøglen forsvandt

Folkenes hjemsendelse nogen tid efter foregik under tysk kontrol. Man kunne jo ikke risikere, at der blev smuglet våben ud fra kasernen, men det blev der nu. Kontrollen var temmelig overfladisk. Det var ejendommeligt at se de unge mennesker gå ud fra kasernen med deres kufferter i hånden. Vi officerer var ikke begejstret ved tanken om, hvad der ville ske, hvis de tyske vagter fandt nogle af de maskinpistoler og håndgranater, som vi var ganske klar over, der fandtes i de fleste kufferter. Men det gik forbavsende glat. Kun en enkelt blev standset og fik ordre til at åbne kufferten, som en tysker meget lempeligt rodede lidt rundt i uden at finde noget. En af de hjemsendte, der øjensynlig havde for meget i sin kuffert, klarede situationen med, at han ikke kunne finde nøglen. Da han havde ledt tilstrækkeligt længe efter den og derved sinkede det hele, blev tyskerne utålmodige og lod ham gå uden at få åbnet kufferten.

Det var ikke alene på den måde, der kom våben ud. I et læs gødning fra kasernens stalde skal der således have været skjult fire maskingeværer.

Da jeg efter mandskabets hjemsendelse rejste med toget til Horn-

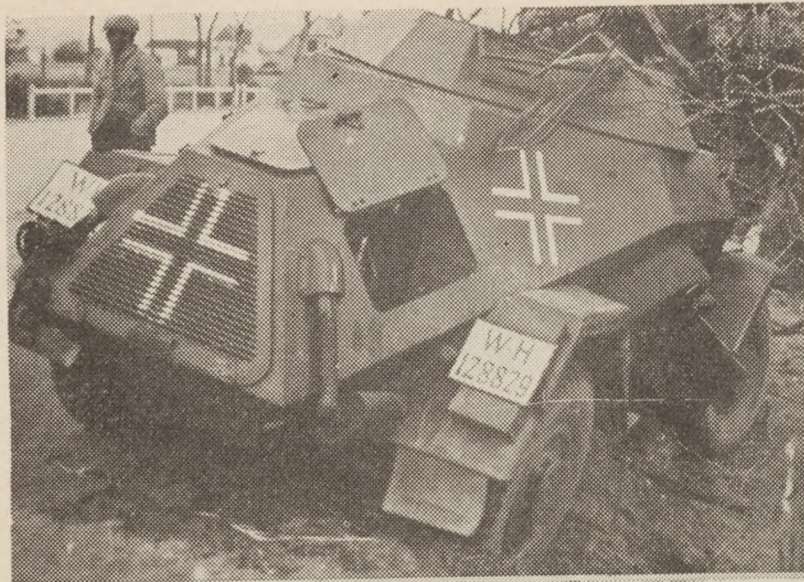
Hård kontrast — øverst en falden dansk soldat i Haderslev 9. april 1940, nederst gør et par tyskere sig populære samme sted.

bæk, hvor jeg skulle melde mig til internering, ventede en ny overraskelse. Den tyske vagthavende var meget uinteressert og sendte os straks videre til en dansk løjtnant, der skulle ordne det videre fornødne. Hans første spørgsmål, efter at jeg havde meldt mig, var: Vil kaptajnen have lørdag-søndags orlov? Det kunne sagtens lade sig gøre, og da det var fredag, var der intet i vejen for,

at jeg rejste ind til min kone i Helsingør med det samme. Og det havde jeg selvsagt ikke noget imod, ler oberst Bosse.

Røverne

I den månedstid, interneringen varede, var jeg ofte hjemme. Jeg havde også lejlighed til her at konstatere, at ikke alle tyskere mangler humoristisk sans. For at få tiden til

Kampene i Haderslev bragte tyskerne tab.

at gå arrangerede vi internerede en slags revy på badhotellets udmærkede scene. Det havde kommandanten ikke noget at indvende mod, kun ville han betinge sig, at han selv og nogle tyske soldater også optrådte i revyen. Det vakte naturligvis nogen betænkelighed, men han forklarede med et underfundigt smil, at han blot ville have lov at marchere hen over scenen: Vi skal forestille Schillers „Røverne“, forklarede han. Og det fik de så lov til!

Oberst Bosse var 9. april 1940 chef for 3. Bataljons 5. Kompagni i Haderslev. Det var maskingeværkompagniets unge mandskab. De færdiguddannede var blevet overført til maskinkanon-kompagniet, der kæmpede bl. a. i den sydlige udkant af Haderslev.

Trafikreguleret invasion

— Efter planerne skulle vi mødes med styrkerne fra Sønderborg og Søgård, men det var blevet aflyst. Vi måtte ikke en gang grave dækningsgrave. Alt hvad vi kunne foretage os var at lave en slags vejspærring med en mergelbane tværs gennem Haderslev, forklarer obersten, der helst ikke vil nærmere ind på begivenhederne omkring den skæbnesvangre dag. Da ordren om, at al modstand skulle indstilles havde nået os, gik det egentlig meget fredeligt til. Vi

marcherede skiftevis en dansk og en tysk kolonne tilbage til kasernen. Der var posteret en dansk politibetjent til at dirigere trafikken ved et kryds. Det var ejendommeligt at se, hvordan han med en håndbevægelse standsede en stor tysk kolonne og holdt den tilbage for at lade en dansk afdeling, der havde været på rekognoscering ude langs fjorden, passere først.

Garnisonen fra Haderslev gik derpå i kantonnement vest for Haderslev, til mandskabet blev hjemsendt.

Inden oberst Bosse blev lærer ved kornetskolen, gjorde han et års tid tjeneste som forbindelsesofficer mellem Værnemagten og de danske myndigheder med station i Helsingør.

— Den tyske kommandant, hauptman Gotthardt, der var rektor i det civile liv, var heller ikke uden lune og en i alle måder fornuftig mand, som man kunne forhandle sig til rette med. Han fortalte mig således, at han 9. april var kommet til Haderslev, hvor han blev inviteret til selskab hos nogle tysksindede, som jeg fra min tid i byen også kendte i hvert fald af navn. Idet han tog imod invitationen, købte han blomster til værtinden, en nydelig buket røde og hvide nelliker. „Jeg så jo snart på ansigterne, at det var en brøler,“ sagde han, „men så delte vi buketten i to vaser, én med hvide og én røde,

og stillede dem i hver sin stue. Så var den klaret.“

Verloren

På stranden ved Kronborg havde jeg fået opført en militær badeanstalt, fortsætter obersten, og i pinsen havde jeg fået den tossede idé at gå i vandet, der var nederdrægtig koldt. Tyskerne måbode; når vandet var så koldt, badede de sandelig ikke. Husk på, vi danske er vikinger, sagde jeg — men det førte til, at jeg for skams skyld måtte vedblive med at gå i vandet, skønt temperaturen aldeles ikke passede mig.

En dag havde tyskerne anbragt et af deres V-tegn ved min private have på volden ved Kronborg. Jeg forlangte den fjernet, men den vagthavende løjtnant nægtede. Hauptman'en forklarede mig bagefter, at han ikke kunne beordre en tysk officer til at bøje sig for en dansker. „Nå, det er også ligemeget,“ svarede jeg roligt, „alle her i landet siger, at det betyder verloren.“

V-tegnet blev fjernet omgående.

Slog med sten

Hauptman Gotthardt havde i øvrigt to sønner, der var faldet i krigen, hvad der naturligvis påvirkede hans humør, men kun én gang havde jeg nødig at bruge alle mine evner til at snakke ham fra en tosset beslutning. Det drejede sig om nogle arbejdere, der læssede sten af en jernbanevogn langs vejen, hvor de tyske tropper marcherede ind og ud fra Kronborg. De gjorde det sådan, at en del af stene ramte tyske soldater, og hauptman'en blev rasende. Han havde ladet et par af arbejderne gribe og forlangte dem straffet. Strengt. Jeg foreholdt ham det urimelige i tanken, at nogle danske skulle kaste sten på tyske soldater. Det hele var et uheld, sagde jeg og opfordrede ham selv til at læsse sten af vognen. Så kunne han prøve, om han kunne undgå at ramme forbipasserende. Det ville han alligevel ikke, men lod sig formilde mod, at de arresterede betalte nogle store bøder.

De bøder klarer vi, sagde kong Peder, Helsingørs daværende, udmærkede borgmester, føjer obersten til.

Blev skovhugger

Det var også fra Helsingør, oberst Bosse efter interneringen på Hornbæk Badhotel slap over til Sverige.

— Det gik forbavsende let, fortæller obersten. En aften, 28. oktober 1943, kom toldbetjent Leth og hentede mig ned til havnen, hvor jeg kom om bord i en fiskerkutter, der var fuld af jøder og andre, som skulle over sundet. Vi sejlede lige forbi den tyske torpedobåd, der skulle våge over havnen. Intet ville have været lettere end at standse og visitere skibet, men der skete intet.

Da jeg nåede Stockholm, var man endnu ikke klar til at opstille brigaden, og for at fordrive ventetiden tog jeg ud i en skovhuggerlejr. Det var hårdt, men alligevel en interessant tid. Det var ikke let at holde en nogenlunde ugeløn, blandt andet fordi vores boss, Jonasson, var adventist og ikke arbejdede om lørdagen, mens vi ikke arbejdede om søndagen. Da der endelig kom telegram om, at jeg atter skulle møde i Stockholm, havde jeg selvfølgelig ingen penge, men kammeraterne i lejren skillingede sammen, så jeg slap derind.

Dansen om guldkalven

Uddannelsen af brigaden, hvor jeg blev chef for 3. bataljon, blev en oplevelse. Vi havde lejlighed til at bruge træning, vi aldrig havde kunnet anvende i Danmark, og det er ikke for meget sagt, at brigaden var den bedst uddannede styrke, Danmark indtil da havde haft. Ved skydning var der f.eks. et vist pointtal, der skulle nås. Og man lod simpelthen de dårligste skytter blive ved, til de nåede den fastsatte norm, der i øvrigt var sat meget højt.

Vi havde gode forhold ved brigaden, og svenskerne var enestående.

Kammeraternes Hjælpefond

er de raske kammeraters hilsen
til de syge.

Til at begynde med fik vi alle samme løn, den var ikke ret stor, men så kom der en ordning, så cheferne skulle have et par kroner ekstra om dagen. Det vakte nogen diskussion i styrken, hvor alle ellers var lige. Diskussionen medførte for resten, at den djærve pastor Krogager, Tjæreborg-præsten, der var brigadepæst, i sin følgende søndagsprædiken talte over emnet „Dansen om Guldkalven“. Ved en anden lejlighed, da hele bataljonen havde været ude at slå sig løs, stort andet var der jo ikke at forlyste sig med i fritiden, kom præsten og sagde: Du tør ikke gå i kirke på søndag! Hvorfor dog ikke? Nej, jeg har i sinde at tale om drukkenskabens forbandelser!

Uheldig punktering

Fjerde maj 1945 havde vi været til fægtningsskydning, da vi hørte om tyskernes kapitulation. Mandskabet var rasende. Altid kommer vi for sent, sagde de. Min adjutant og jeg kørte over til nabobataljonen for at få informationer. Vi skulle afmarchere omgående. På tilbagevejen punkterede vi midt i en øde skov. Det varede længe at finde en telefon og få assistance, men heldigvis var kompagnicheferne klar, da vi kom.

Transporten var fantastisk organiseret. Ved hvert vejkryds stod en svensk radiopost og rapporterede bataljonens position.

I Helsingør kom brigaden med tog til Hellerup, og vi blev senere indkvarteret på Oehlenschlägersgade Skole i København. Den danske Brigades aktive historie blev jo ikke lang, følger oberst Bosse til.

Med piger på fjeldet

I 1928 og 1929 var Poul Bosse som ung premierløjtnant på opmåling i Grønland.

— Det var et par anstrengende, men oplevelsesrige år, fortæller oberst Bosse. Nu bruger man jo fly og andet moderne materiel til den slags, men vi måtte slæbe instrumenter og udstyr med os op på toppen. Her blev et stationsnummer anbragt på en messingplade, og der blev rejst en stenvarde på 4×4×4 meter. Det var drøjt, og det var vanskeligt at

skaffe grønlændere til hjælp. Lønnen var ikke stor, og de skarpe sten skar både anorak og kamikker itu. Vi er frie folk og fangere, var det svar, man oftest fik, og til slut måtte vi hverve piger til transporten. Det var et muntert foretagende, når vi med ti piger som hjælpere skulle til fjelds. Under oberst Gabel Jørgensens ledelse kortlagde vi et stort område i Nordvest-Grønland fra Egedesminde til Umanak og et punkt nord for Thule.

Billedet vendte sig

I Helsingør havde oberst Bosse været mellemmand, når idrætsforeningerne ønskede at låne deres egne baner af tyskerne. Efter krigen vendte billedet. Som kommandant i Oldenburg fik obersten besøg af en repræsentant for den lokale sportsforening, der gerne ville have lov at benytte sin sportsplads.

— I Oldenburg kom i øvrigt forsvarsministeren, Rasmus Hansen, en dag for at inspicere garnisonen. Han ønskede ikke pin-upper på mandsskabsstuer, men foretrak mere sobre billeder. Det vidste vi og gav folkene et vink. Ministeren kunne ikke tilbageholde et smil, da han over en af sengene fik øje på et billede af tre nonner. Derimod rynkede han brynene, da han et andet sted stod foran billedet af en meget mangelfuldt påklædt kvindeskikkelse. — Hvad i alverden er det? udbød ministeren. — Det er min mor, hr. forsvarsminister, svarede ejermændene koldbløddigt.

— Og så var der selvfølgelig ikke noget at stille op, slutter oberst Bosse.

OLUF RIKHOFF.

SOLHØGDA REKREASJONSHJEM VED OSLOFJORD

åbnede 1. juni for motstandsfolk og forhenværende politiske fanger. Kr. 20.— pr. døgn, alt inkludert. Modersjon for lengre opphold. Barn over 12 år kan mottas. — Henv.: Sylvia Salvesen, Parkvn. 47 B, Oslo, skriftlig, eller tlf. kl. 10—12: 44 81 86.

Neuengamme-monumentet rejses

Danmark skal skaffe 150.000 kr. og sagen ønskes klaret til 20 årsdagen for lejrens befrielse.

106.000 mænd og kvinder fra 28 nationer blev i årene 1938 til Tysklands kapitulation i maj 1945 anbragt i koncentrationslejren Neuengamme ved Hamburg-Bergedorf. 55.000 af dem døde i lejren, andre 30.000 forsvandt under udekommadoer. Danmark måtte se 6.083 af sine bedste mænd og kvinder deporteret til Neuengamme. 585 danskere fandt døden i lejren — andre hundreder døde efter hjemkomsten af de lidelser, lejropholdet påførte dem.

Ingen har noget tal på, hvor mange af de 6.063 danskere, der siden da er døde som følge af lejropholdet, ej heller ved vi, hvor mange af dem, der den dag i dag er invaliderede — stadig psykisk eller fysisk nedbrudte.

Dem alle — de levende og de døde, danskerne og udlændingene — skal i 20-året for befrielsen af Neuengamme sættes et varigt minde.

Danmark skal vise vejen.

Hamburgs senat har nu stillet et areal på 50.000 kvadratmeter, grænsende op til det tidligere lejrområde, til rådighed for mindesmærket. Desuden vil byen yde 1.100.000 d-mark til bekostning af de væsentligste byggearbejder ved monumentets udførelse.

Derefter skal hvert af de lande, der fylkes om mindesmærket, stille et beløb til rådighed. Den franske stat har betalt 200.000 nye franc. I Danmark og Norge stiller tidligere kz-fanger og modstandsfolk sig i spidsen for en landsindsamling.

Danmark starter. Der skal skaffes 150.000 kroner til mindesmærket.

I RADIOEN 29. AUGUST

Justitsministeriet har forleden givet den officielle tilladelse til landsindsamlingen. Denne koncentrerer omkring den 29. august — den markante dato under Danmarks besættelse.

Den 29. august holdes i Radiohusets koncertsal en koncert under med-

virken af radioorkestret, sangere og skuespillere. Hver øre, koncerten indbringer i overskud, skal gå til landsindsamlingen.

Bag hele det omfattende arrangement står den upolitiske organisation „Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme“. Et præsidium er nedsat, og det har følgende sammensætning:

Lektor Jørgen H. P. Barfod, lrs. Per Federspiel, forlagsleder Børge Houmann, overlæge, dr. med. Jørgen Kieler, statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, overpolitibetjent Alex Binne-balle, lrs. Leo Fischer, professor, dr. med. Erik Husfeldt, direktør Jens Lillelund, statseks. ejendomsmægler Arne Zachariassen, professor, dr. phil. C. A. Bodelsen, professor, dr. med. Mogens Fog, fhv. minister Alfred Jensen, overpostbud E. H. Grome Nielsen og biskop Hans Øllgaard.

Beløb til landsindsamlingen kan sendes til giro 205. Ved indbetaling anføres „indbetaling til Neuengamme-monumentet“.

Landsindsamlingens sekretær er: Statsaut. ejendomsmægler Arne Zachariassen, Ahornsgade 6, København N., tlf. Central 15.260.

☆

Indmeldelser til Neuengamme-foreningen modtages af overpolitibetjent Bindeballe, Elmeallé 43, Tåstrup, tlf. (01) 99 05 52.

BØGER

A. Borstjagovskij:
AFGØRELSEN.
Grafisk Forlag, 1964.
192 sider, kr. 19,50.

Handlingen foregår i Kijev omkring 1-årsdagen for tyskernes besættelse af byen og sættes i gang af byens tyske kommandant, som får den mærkelige idé, at fejre årsdagen med en fodboldkamp mellem et tysk professionelt hold fra en af Görings Luftwaffe-legioner og et russisk hold.

Tyskerne i bogen er, som vi kender dem herfra og fra fængsler og fangelejre med deres uforståelige bratte omslag fra menneskelig væremåde til

den yderste barbariske grusomhed.

På bagsiden af omslaget slutter forlagets oplysninger om indholdet med sætningen: En betagende menneskelig skildring.

En gammel læge er den anstændige undtagelse, som bekræfter regelen.

Blandt den russiske befolkning er der de samme forskellige indstillinger til besættelsen, som vi også oplevede her i landet: Patriotiske modstandsfolk; neutrale, som kun tænker på at dække sig under krigen og derefter genoptage deres normale levevis; værnemagere og sortbørsfolk og endelig stikkere. Skavanken ved skildringen er, at det afgørende for personernes menneskeværd for forfatteren bestemmes af spørgsmålet, om vedkommende har partibog eller ej. Her kender han kun rødt og sort.

De russiske fodboldspillere hentes for de flestes vedkommende fra fangelejre, et par studenter og en skoledreng er også på holdet, alle i elendig fysisk forfatning. De får tid til 1 måneds træning under dårlige forhold med hensyn til bolig og forplejning.

De tyske professionelle spillere bruger alle de kneb, som vi læser om i referater af kampe i Sydeuropa og Sydamerika og en del endnu grovere. At dommeren, en tysk officer, er partisk, er en selvfølge. Hans og forfatterens opfattelse af „off-side“ er i parentes bemærket noget ejendommeligt. Kommandantens ordre til dommeren om at meddele det russiske hold, at Tysklands prestige kræver, at det tyske hold vinder, og at et andet udfald af kampen vil medføre de alvorligste konsekvenser for de russiske spillere, er et yderligere udtryk for den rette sportsånd. „Wir sind doch anständige Leute!“. Egentlig mangler vi kun et orkester af dødsdømte fanger til at spille „Alte Kameraden“.

Bogen angives at være oversat fra russisk, og den er formodentlig en prøve på tidens russiske litteratur, men ikke af Pasternak-karat. Men kan man se bort fra mangler og usandsynligheder, kan bogen godt afvindes en vis spænding.

O. I. LETH.

★ ★ ★ Hende derhjemme

Det er vist en kendsgerning, at hende derhjemme ikke endnu har haft ordet.

Kvinder og mænd har skrevet om oplevelser her og under deportationen, men hende, der gik derhjemme i angst og spænding, i virksomhed for at hjælpe eller for at få lov til at hjælpe, har man ikke tidligere læst om.

Vi bringer i dette nummer andet afsnit af en fortsat skildring, skrevet af en kvinde, hvis mand pludselig forsvandt for hende.

II.

Næste morgen tog hun igen til byen, hun ringede på hos fru Sørensen.

„Har der været noget, fru Sørensen?“ spurgte hun.

„Om der har, jo, det tør jeg nok antyde. Et kvarter efter at De var gået, var de her igen. De ringede og sparkede og regerede foran den lukkede dør. Jeg stod i min entré og hørte det hele. Det er da et mærkeligt folkefærd, der altid kommer efter mørkets frembrud“.

„Det er da meget naturligt“, mente Inga, „de føler selv, at det er mørkets gerninger, men forøvrigt“, føjede hun forfærdet til, „de har jo selv nøgle til døren. Thor gik altid med et lille nøgleknippe, og de har jo nok undersøgt ham og taget det fra ham“.

Og så begyndte Inga igen at sortere, brænde og gemme væk.

En dag gik hun op på Dagmarhus for at høre, hvad Thor var mistænkt for, og om han snart kom hjem igen, men hun fik kun den besked, at det kunne man ikke fortælle hende noget om.

„De må da vide, hvad De har arresteret ham for?“ sagde hun frimodigt til gestapomanden, der havde holdt husundersøgelse i hendes hjem.

„Det kan vi slet ikke fortælle Dem noget om“, var det stadige svar, hun fik.

Og den ene dag gik som den anden. Om dagen var hun så nogenlunde sikker i sin lejlighed, men om natten turde hun ikke være der, men tog ud i skoven til Svend og Tove. Nu var hun ved at være færdig med sit gennemfølgende arbejde, så hun

bestemt mente, at der ikke fandtes mere i huset, der kunne skade Thors sag eller forværre den, og nu meldte angsten og savnet sig.

Thor var blevet borte for hende. Dette aldrig at få et livstegn fra ham, det var ved at gå hende på nerverne.

Og så en formiddag ringede telefonen, hun tog den intetanende, men blev pludselig ivrig.

Det var Thors stemme. „Det er mig“, sagde han.

„Er du fri?“ råbte hun glad.

„Nej“, svarede han, „men jeg er til afhøring på Dagmarhus og har fået lov til at ringe til dig. Kan du ikke komme herved med et tæppe, jeg fryser sådan ude i fængslet“.

I en fart fik Inga fundet de to bedste tæpper frem, der var i huset, og skyndte sig til Dagmarhus.

Det var 9 dage siden, hun havde set Thor, og hun kunne se, at han var meget forkommen. „Du var blevet borte for mig“, hviskede han og kært tegnede hendes hænder. „Du fryser“, sagde han flere gange. Inga frøs ikke, tværtimod fandt hun, at der var så varmt, så hun måtte lægge pelsen lidt. Hun forstod på forskellige udtalelser, at han sad i enecelle, og at han havde læseforbud, og hun forsøgte at hjælpe ham.

„Må min mand ikke få bibelen ind i cellen?“ spurgte hun gestapomanden.

Han så arrigt på hende. „Nej, nej, hvad vil De dog med den?“ spurgte han Thor.

„Læse i den“, svarede Thor lakonisk. Gestapomanden rystede på hovedet. „Nej!“ erklærede han igen.

„Hvad hedder De?“ spurgte Inga pludselig.

Både Thor og tyskeren så forfærdet på hende.

„Schultze“, oplyste han duperet over hendes frejdighed.

„Hr. Schultze, bibelen ligger jo i de danske fængsler“, prøvede Inga igen.

„Ja, men ikke i de tyske fængsler, og jeg forstår ikke, hvad De vil med den“, henvendte han sig igen til Thor.

„Jo, der er dog mange skønne fortællinger i den“, svarede Thor.

Det svarede tyskeren ikke på.

„Må jeg så ikke få Hitlers „Mein Kampf?“

Der var et blink i Thors øjne, som Inga kendte så godt, og det glædede hende, at han ikke var helt slået ud af dem.

Tyskeren så mærkelig ud. Han vidste ikke rigtig, hvor han havde dem, og gjorde derfor tegn til dem, at samtalen var forbi.

De rejste sig alle tre.

„Deres mands cykel står hernede i vestibulen“, sagde tyskeren, „og den må De tage med Dem“.

„Jeg kan ikke låse den op“, sagde Inga.

„Ja, så må De følge med“, nikkede Schultze til Thor, og så gik det sådan, at hun blev eskorteret fra 4. sal på Dagmarhus til stuen af både sin mand og tyskeren.

Da hun gik, så hun, at Thor var bleg og havde tårer i øjnene. Så var de nok alligevel onde imod ham.

★

„Tre uger har min mand ikke fået rent tøj på, og jeg har ikke set ham i en hel måned“. Inga stod foran den danske politiinspektør og klagede sin nød. „Vil De forsøge at hjælpe mig?“ Han nikkede og så ud ad vinduet, for at hun ikke skulle se det håbløse glimt i hans øjne.

Hver dag stod de sådan, de mange, mange angste og bedrøvede mennesker, og ingen følte mere end han, hvor trøstesløst det hele var, og hvor uendelig lidt han formåede at hjælpe. Han vendte sig imod hende og sagde med påtaget optimistisk stemme:

„Jeg skal gå på Dagmarhus i eftermiddag og tale med dem“.

„Vil De?“ Inga greb hans hånd. „Tusind tak, hr. politiinspektør“.

Han sukkede, da hun var gået.

Inga var lige nået hjem og stod i entréen, da telefonen ringede. Det var politiinspektøren.

„Tag en bil og kør ned på Dagmarhus med det samme. Undgå Schultze og henvend Dem til dr. Hofman. Han har lovet mig at give Dem en passerseddel til Vestre Fængsel. Er han ikke selv til stede, så henvend Dem til en høj herre, som sidder i forværelset, han er instrueret om at udstede en passerseddel“.

Inga fo'r af sted, og efter nogen søgen fandt hun ind på dr. Hofmans kontor. Han var der selv, og Inga fortalte ham, hvem hun var, og hvad hun ønskede. Til hendes store forundring blev manden fuldstændig rassende.

„De kan ikke få Deres mand at se“, skreg han helt ude af sig selv.

„Hvorfor ikke?“ spurgte Inga. „Er han syg?“

„Nej, han er spillelevende“, råbte han på tysk, „men der er sket noget.“ Inga blev angst.

„Hvad er der sket?“ Da han ikke svarede, fortsatte hun: „Jeg forstår det ikke, dr. Hofman har jo selv sendt bud efter mig“. Hun gik nærmere hen imod ham og bad: „Må jeg ikke nok få lov til at se ham“.

„Nej“, brølede han vildt. „Heraus“.

Et øjeblik stod hun og støttede sig til bordet, så vendte hun pludselig om og gik rank ud af værelset uden at se til højre eller venstre, de skulle ikke have den fornøjelse at se hende falde sammen.

Hun skyndte sig ud af den store bygning og hyrede en taxa. „Til politigården“, råbte hun og lænede sig træt tilbage i sædet.

Politiinspektøren blev rasende, da han hørte, hvordan det var gået. „Hvad er der sket“, råbte Inga angst. „Intet“, mente han, „de vil bare skræmme Dem. Jeg må derop igen, det er jo ikke bare Dem, de gør nar af, det er også mig, og jeg finder mig ikke i det“. Han vendte sig mod Inga. „Tag nu hjem og så skal jeg prøve på at finde ud af, hvad meningen er“.

Hele eftermiddagen vandrede Inga op og ned ad gulvet. Mon de havde

skudt Thor, eller måske pint ham. Angsten sad hende i kroppen, hun følte, at hun havde fået et chok, og det var umuligt for hende at sidde stille. Hun så Thor ligge død med et nakkeskud, hun forestillede sig de frygteligste ting, måske havde de revet neglene af ham.

Endelig ringede telefonen. Det var politiinspektøren. „Jeg kan desværre ikke fortælle Dem noget“, sagde han. „Dr. Hofman er rejst til Berlin og bliver borte i otte dage“.

Inga vidste, at det var løgn med den rejse, og politiinspektøren vidste det også, men ingen af dem udtalte det. Det gjorde jo hverken fra eller til. Meningen var tydelig nok at gøre hende angst, pine hende, og de havde deres metoder. Et frygteligt had begyndte at snige sig ind i hendes sind, hun hadede dem, så hun næsten blev forskrækket over sig selv.

Næste dag stod Inga igen på Dagmarhus, hun bad om passerseddel til Schultzes kontor.

„4 Stok 37te Zimmer“, sagde vagten, og hun begyndte at arbejde sig op ad de mange trapper.

Elevatoren brugte hun sjældent, hun kunne ikke lide at risikere, at blive alene med nogen af gestapomændene.

Schultze sad alene på kontoret, han så på hende, som om han tog mål af hende.

Inga bad om tilladelse til at se Thor.

Til hendes store overraskelse satte han sig hen og skrev en passerseddel. Pludselig så han lurende hen på hende. „Hvor bor Deres bror?“ Inga så rolig på ham.

„Det har jeg jo sagt, han bor i nærheden af hospitalet“, og hun nævnede gadens navn og nummer.

Han så rasende på hende. „Nej, nej, nej“, skreg han vildt. Et øjeblik troede hun, at han ville arrestere hende. Han havde rejst sig og gik hen imod hende. Pludselig snurrede han rundt, gik igen hen til skrivebordet og rev passerseddelen i stykker. „De kan ikke få Deres mand at se i dag“. Inga rejste sig. „Når De er kommet i tanker om, hvor Deres bror bor, kan De komme igen“, føjede han til. Et grænseløst foragtligt smil kru-

sede hendes læber. Mon det ækle menneskedyr troede, at en søster stod og angav sin bror. Med raske skridt gik hun gennem det store kontor, og uden at vende sig om åbnede hun døren og gik.

Gestapofangerne

AFVEKSLENDE VINTER- OG FORÅRSPROGRAM

Gestapofangerne markerer den 29. august først og fremmest med afholdelse af skoleforedrag i mange af landets skoler.

Dertil kommer en aftensammenkomst på hotel Richmond søndag den 30. august. Der indledes med middag kl. 18.30. I forbindelse med samværet taler landsretssagfører, tidl. minister Per Federspiel. Hans emne er: „Aktuelle problemer i Europa“.

Tilmelding sker til et af bestyrelsens medlemmer, men betalingen ordnes med kassereren ved indgangen. Prisen for middagen er 20 kr., hvortil kommer evt. drikkevarer.

Til middagen indbydes først og fremmest medlemmerne. Desuden skoleinspektørerne og rektorerne ved de skoler, der har haft elevforedrag samt foredragsholderne.

☆

Torsdag den 17. september er der medlemsaften med Gestapofangerens talentforum.

☆

Torsdag den 22. oktober er der foredragsaften med Afrika på tapetet. Lektor Rich. Meyer Heiselberg, der sidder inde med en betydelig viden om emnet, vil tale.

☆

Fredag den 20. november står i kammeratskabsaftenens tegn med afholdelse af det populære andespil, mens julefesten holdes torsdag d. 17. december.

☆

9. april på Rådhuspladsen vil blive arrangeret efter de traditionelle linier.

☆

Da 4. maj i år er 20 årsdagen for befrielsen, vil festen blive i større for-

mat end tidligere og henlægges til Rådhuspladsen.

☆

Landsstævnet holdes i år i Københavnsområdet og samler sig om dagene lørdag den 5. juni, søndag den 6. og mandag den 7. juni.

Der forhandles i øjeblikket om muligheden af at få en højskole i Københavns nærhed stillet til rådighed.

Man regner med en del norske gæster som deltagere.

29. AUGUST MARKERES

Skoleelever overalt i Danmark hører den 29. august tidl. modstandsfolk fortælle om besættelsestiden.

Den 29. august 1943 var skelsættende i vor frihedskamp. Det var en af de første store sejre, som modstandsbevægelsen kunne notere sig, idet man da endelig fik fremtvunget de rene linier i kampen, da regeringen ophørte med at fungere. Mange gnidninger fandt fortsat sted, og megen modstand skulle overvindes fra visse politikeres side, men med den 29. august var kampen mod det nazistiske diktatur bragt ind i de rette baner.

Det er vigtigt, at den unge generation, der ikke har oplevet besættelsestiden, får et rigtigt billede af datidens begivenheder. Derfor er det vigtigt, at tidligere modstandsfolk medvirker ved den nødvendige oplysning af disse unge, bl. a. fordi de er de eneste, der kan give skildringerne det rette indhold og den rette ånd. Det er vor pligt, at søge at modvirke den historieførfalskning, der ellers let kan indsnige sig, og som måske allerede er på vej.

Landsforeningen Gestapofangerne har derfor atter i år påtaget sig opgaven med at få tidligere modstandsfolk til at tale til elever på skolerne overalt i Danmarks byer. Mange skoler har taget mod dette tilbud, og indtil nu har man kunnet imødekomme deres ønsker, som man også håber at kunne gøre det fortsat, men allige-

vel anmoder Landsforeningen tidligere modstandsfolk rundt i landet om at henvende sig omgående for at tilbyde sig som taler. Du får tilsendt et ramme foredrag, og der vil blive ydet al mulig anden hjælp, men du får ingen honorar.

Skriv nu i dag til lektor Jørgen Barfod, Ved Fortunen 10 A, Lyngby, eller ring 87 22 54. Opgiv i hvilken egn du kan tale, og selvom du ikke kan den 29. august i år, kan du måske hjælpe senere.

Den 10. august var der allerede anmeldt over 100 skoler, hvoraf halvdelen i København, medens resten fordelte sig på ca. 40 provinsbyer, hvilket vil sige ca. halvdelen af alle landets købstæder. Vi kan her bringe en liste over skoler og foredragsholdere:

Det nordlige Jylland.

Hjørring Gymnasium: Overdyrlæge Hans Broe.

Søndergades Skole, Brønderslev: Vilhelm Jensen, Ålborg.

Frederikshavn Gymnasium: Seminarielærer P. Anker Jakobsen.

Alléskolen, Ålborg: Lærer K. Erikson.

Ryesgades Skole, Ålborg: Smedemester Arne Dantoft.

Vesterkærrets Skole, Ålborg: E. Scharnweber.

Vesthimmerlands Gymnasium: Børge Egelund Jensen.

Ranum Seminarium: Læge Anton Rask, Selde.

Løgstør Skole: Vognmand Anders Venning.

Randers og Århus området.

Hadsundvejens Skole, Randers: Revisor Kaj Sørensen.

Søren Møllergades Skole, Randers: Barner Andersen.

Grenaa Gymnasium: Arkitekt Ove Chr. Lembcke.

Brobjergskolen, Århus: Gustav Lindvall.

Statsskolen i Horsens: Overlærer J. C. Baungaard.

Ryesgades Skole, Horsens: Bogtrykker Axel Christensen, Århus.

Th. Langs Seminarium, Silkeborg: Stabslæge Gram.

Rådhuspladsen den 29. august 1943.

Midt- og Vestjylland.

Skolevængets Skole, Ringkøbing: C. P. Jensen.

Katedralskolen, Viborg: Direktør Toldstrup.

Herning Gymnasium: Tandtekniskermester Leo Kæraa, Århus.

Danmarksgades Skole, Holstebro: Landoverbetjent Villy Jensen.

Nørrelændsskolen, Holstebro: Overpolitibetjent Anker Skov Jørgensen.

Sønderlændsskolen, Holstebro: Overpolitibetjent Anker Skov Jørgensen.

Sydlige Jylland.

Gammelby Skole, Esbjerg: Hilmar Larsen.

Vejle Gymnasium: Skovrider Løfting.

Klostergade Skole, Vejle: Redaktionssekretær Johs. Rasmussen, Vejle.

Søndervangsskolen, Kolding: Købmand Johs. M. Petersen.

Statsskolen i Tønder: Oberst Bartholdy.

Augustenborg Skole: Idrætsinspektør F. Braae.

Sjælland.

Kostskolen i Tølløse: Overlærer P. Rendrup.

Duebrødraskolen: Gunnar Hansen.

Gråbrødre Skole, Roskilde: Major M. Hjorth.

Haslev Gymnasium: Landsretssagfører Per Markussen.

Ringsted Borgerskole: Vaskeriejer Erik Heegaard.

Køge Gymnasium: Vilh. N. Vølker.

Rynkevangsskolen, Kalundborg: Rasmus Pedersen.

Kalundborg Gymnasium: Oberstløjtnant J. Kr. Ovesen.

Borger- og Realskolen, Nykøbing S.: Mejeriejer A. Sommer.

Hillerødholmsskolen, Hillerød: Ejnar Røen.

Marienlystskolen, Frederikssund: Soløjtant Tom Hansen.

Øvrige øer.

Statsskolen i Rønne: Overlæge H. Chr. Olsen.

Nexø Kommuneskole: Redaktionssekretær Kure.

Borger- og Realskolen, Aakirkeby: Redaktionssekretær Børge Kure.

Rudkøbing Kommuneskole: Politiasistent Lyst Hansen.

Stubbekøbing kommunale Skole: Advokat Ansgar Sørensen.

Saxkøbing Borger- og Realskole: Tømrermester Leo Købmand.

Nakskov Gymnasium: Major P. Hviid.

Rødby Skole: Grosserer A. Vilhelmsen.

Borgerskolen i Maribo: Parcellist S. Friis Madsen.

København.

Christianshavns Døtreskole: Fru Julie Engberg.

Christianshavns Skole: Arkitekt Hemming Teisen.

Krebs's Skole: Pastor Poul Riis.

Ryesgades Skole: Asger W. Schou.

Vibenshus Skole: Olaf Jørgensen.

Østre Borgerdydskole: Grosserer Egil Barfod.

Sortedams Gymnasium: Direktør Niels Banke.

Randersgades Skole: Major Knud Gamst Pedersen.

Emdrup Skole: Major Ejnar Roth.

Maria Kirkeplads Skole: Pastor Kaj Lænkholm.

Fr. Barfods Skole: Fabrikant Axel Dilling.

Gasværksvejens Skole: P. A. Larsen.

Rødkilde Skole: Civilingeniør Erling Foss.

Sophus Frankskolen: Herman Jensen.

Joachim Larsens skolen: Fabrikant Erik Pelch.

Skolen på Duevej: Skotøjshandler Sv. Uhrskov.

Skolen på Fuglevangsvej: Civilingeniør P. L. Hee.

Pr. Charlottesgades Skole: Rigsdagsbetjent Chr. Svenningsen.

Jagtvejens Skole: Direktør Erik Nyegaard.

Hellig Kors Skolen: Kriminalassistent Roland Olsen.

St. Hansgades Skole: Overpostbud Grome Nielsen.

Kapelvejens Skole: Kriminaloverbetjent Frank Zorn.

Amagerbro skolen: Overlærer Børge Poulsen.

Øresundsvejens Skole: Fabrikejer H. Harper.

Grundtvigsskolen: Folketingsmand Frode Jakobsen.

Holbergskolen. Redaktør Erik Arboe Rasmussen.

Bispebjerg Skole: Pastor Hans Magle, tidl. Tønder.

Hansted Skole: Grosserer Sv. Roland Andersson.

Kirsebærhavens Skole: Direktør Stig Jensen.

Hyltebjerg Skole: C. C. Hinchely.

Korsagerskolen: Poul Jelgren.

Voldparkens Skole: Oberstløjtnant A. S. Møller.

Gavlhus Skole: Generalsekretær Lindegård Olsen.

Omegnskommunerne

Riisbjergskolen: Oberstløjtn. Børge Jensen.

Herlev Skole: Tandlæge Jørgen Madsen.

Højvangsskolen: Malermester Ingolf Sørensen.

Vestervangsskolen: Anders Poulsen.

Fru Busses Skole: Kommandørkaptein Th. Bjerre.

Gentofte Skole: Prokurist Carl Emil Hansen.

Mosegårdsskolen: Snedkermester Kaj Winding.

Skovgårdsskolen: Læge J. Stefan Jørgensen.

Lyngby Statsskole: Redaktør H. Edv. Teglers.

Nærumgårdsskolen: Vesty Larsen.

Trongårdsskolen: Redaktør Gunnar Dyrberg.

Pilegårdsskolen i Kastrup: Konsulent Aage Krebs.

Privatskolen i Birkerød: Grosserer Frans Fridberg.

Bistrup Skole: Major Erik Kragh.

Lindeskolen i Ballerup: G. Borckhorst.

Kommuneskolen i Vedbæk: Oberstløjtnant Sylvestersen.

Foreløbig kan elevantallet opgøres til knap 8000 elever i provinsskolerne og knap 6000 i hovedstadsskolerne.

20-års dagen højtideligholdt i Rorup

Stigende tilslutning til stævnet, hvor mindet om elleve unge danskere hædres.

Rorup-stenen ved Roskilde landevej hædrer mindet om de 11, der af tysk gestapo blev skudt ned bagfra. Også i år samledes en stor flok til en højtidelighed på årsdagen for begivenheden.

Søndag aften den 9. august samledes omkring 100 mennesker ved hovedvej I i Rorup ved Roskilde for at hædre mindet om de 11 unge danskere, der for 20 år siden blev skudt af Gestapo-folkene på dette sted.

Vejret var nu ellers ikke så indbydende, for regnen havde faktisk silet tappert ned hele dagen.

Men de 100 var folk, der ikke så dan lod sig skræmme af en portion af himlens væde.

Foreningerne havde vist større interesse for dagen end ellers, idet Gestapofangerne var mødt op både med Landsforeningens og Sjællandsafdelingens faner. Desuden var Landsforeningen af erhvervshæmmede fra besættelsestiden repræsenteret med faner.

Sognepræst Johs. Bjerrum, Rorup, holdt den egentlige tale.

Han sagde bl. a.:

1964 har stået i hundredårets tegn. 100 år siden de store begivenheder i det skæbnesvangre år i Danmarks historie. Begivenheder, der vel kan være fjerne og synes uden værdi for os i dag, men dog begivenheder, der som så mange andre lignende begivenheder fra trange tider, er med til at præge os, — også disse 11 — når vi møder dem gennem opvæksten i skolen eller under læsning af historien iøvrigt.

Beretningen om folk, der satte livet til for den største sag.

Hvad er vel så tyve år. Den anledning, som samler os her i aften ved denne sten? 20 år er vel i sig selv ikke meget, men 20 år bliver alligevel meget, især når det betænkes, at den begivenhed, den cirkel vi nu bevæger os indenfor, rummer den begivenhed, der kostede jer det dyrebareste af alt, jeres kære. Så er det ikke et spørgsmål om åremål, så er det bestandigt: nu.

Der bruges mange ord, men ord kan være tomme, hule. Ord kan ikke forandre virkeligheden. Ord kan forblive ord — og forbliver det oftest. I denne stund tegner sig mørke skyer over Cypern. Ord kan ikke forandre virkeligheden. Men ord kan, hvis de har deres fulde værdi, forandre et menneske.

Der er mennesker, som ordet forandrer, som er ét med det ord, de udtrykker, som simpelthen handler det ord, de taler, som ofrer sig.

Således står denne sten som et vidnesbyrd for enhver vejfarende på 11 danske mænd, for hvem ordet blev ét med handling, med ofret. Det er det vidnesbyrd, vi påny samler os om. Det er den tale, som den i sig selv døde, men dog levende sten beretter, bekræfter for os — også på denne 20-års dag for deres brutale død.

Godt og ondt, lys og mørke vil bestandig leve side om side på denne jord. Måtte vidnesbyrdet fra denne

sten, vidnesbyrdet om deres offer, disse 11, for hvem ord, handling, offer var eet, forstærkes i os. Da er deres død ikke forgæves.

Ære være disse 11 mænds minde; de ofrede deres liv for Danmarks sag, for vor frihed.

Derefter trådte formanden for Gestapofangerne, lektor Jørgen H. Barfod, hen til stenen og bragte følgende hilsen:

Vi mindes i dag nogle unge, der stod ved deres ord. De lod ikke bare ordene om Gud, konge og fædreland være tomme ord, men de efterlevede, hvad mange andre ellers blot udtrykte i flotte talemåder.

Vi er stolte over at være deres kammerater, og nogle af os kendte dem personligt.

Når vi er her i dag, er det et lille bevis på, at disse kammerater havde ret i deres gerning. Deres offer var ikke forgæves. Det er med til at få os andre og næste generation til at forstå, hvad et tyranni betyder. Vor fortsatte kamp mod diktaturet inspireres bl. a. af den kamp, som disse kammerater førte.

På 20-årsdagen for deres død vil jeg gerne på Gestapofangernes vegne udtrykke vor medfølelse med deres pårørende, men bede dem huske, at vi vil gøre vort til, at de ikke skal blive glemt.

Fem signerede kranse og mange buketter.

Foruden mange buketter var der signerede kranse fra: Frihedsfonden, Bopa, De erhvervshæmmede, Landsforeningen af Neuengammefanger og Gestapofangerne.

Arrangementet fik en hyggelig afslutning ved et samvær i Osted Efterskole.

Forstander Niels Pedersen takkede, fordi så mange kom så trofast den 9. august. Mange har det jo sådan, at ligegyldigt, hvor de befinder sig i ferietiden, skal de til Rorup den 9. august.

Vi har i vort skolearbejde brug for at møde mennesker, der har haft tingene på nært hold, og vi finder i vort virke her megen inspiration i Rorup-stenen.

Af de mange samvær, vi nu kan se

CHR. FORNÉ

MURERMESTER

STRANDVEJ 198

CHARLOTTENLUND

JÆGERSBORGALLES MEJERI

JÆGERSBORG ALLE 30

CHARLOTTENLUND

JOHS. PETERSEN

SLAGTERMESTER

BISTRUPVEJ 5 - BIRKERØD

**BIRKERØD KONTANT-
FORRETNING**

E. CHRISTENSEN

HOVEDGADEN 47 - TLF. 115

P. HANSEN

EGEHØJGAARD

BIRKERØD

AAGE PABSTISENKRAM - GLAS- PORCELÆN
HOVEDGADEN 32 - BIRKERØD**RESKA**METAL INDUSTRI A/S
BIRKERØD**H. J. HANSEN**

SLAGTERMESTER

KAJERØDVEJ 82 - BIRKERØD

CARL PETERSEN

TVÆRVEJ - BIRKERØD

V. GRUM-SCHWENSEN

ALLERØD

ja ... HB er lige noget for Dem ...

Moderne butikker med billige

kvalitetsvarer ... og divi-
dende på alle køb.**HB**
kvalitet**STØBERI-, SPECIAL- OG MASKINARBEJDERNES
FORBUND**

PILE ALLE 27 - KØBENHAVN F.

EVALD'S LINIERANSTALT

F. EVALD-SWENSSON

GRABRØDRESTRÆDE 23 - KBH. K. - BYEN 60 55

PENSIONS- OG LIVRENTE-INSTITUTET

AF 1919 A/S

STOCKHOLMSGADE 45 - KBH. Ø.

KNUD HANSENINTERNATIONAL AUTOMOBILTRANSPORT A/S
BENGTSVEJ 11 - HELLERUP - TLF. HELRUP 8132 - 8137**SKANDINAVISK LINIETRAFIK A/S****TUBORG HAVN**

HELLERUP

HAMMERS RESTAURANT

LUFTHAVNEN - KASTRUP

FLAMINGO

FLAMINGO INDUSTRI A/S

EL-ARTIKLER

BREDE FABRIKER - KGS. LYNGBY

TLF. (01) 85 03 33

Mejeriejer Valdemar Hansen, Osted, stod i spidsen for rejsningen af den kæmpemæssige granitsten, der markerer stedet, hvor de 11 blev skudt.

tilbage på fra årstidene, er der ikke to, der har formet sig ens. Hvert år kommer der noget helt nyt ud af sammenkomsterne.

Opløftende at se så mange unge slutte op.

Mejeriejer Valdemar Hansen, der stod i spidsen for rejsningen af Rorup-stenen, fortalte, at det slet ikke havde været svært at få tilslutning til arbejdet for 18 år siden. Mange var ivrige efter at række en hjælpende hånd.

Så kom den store dag, da vi kunne afsløre stenen. Der kom så mange, at færdselen gik i stå, og der rådede i den store forsamling en ejendommelig stemning, der finder genklang i ens sind den dag i dag.

Der blev knyttet meget stærke venskabsbånd, og mange her på egen går i tiden forud og taler med hinanden om, at det nu snart er den 9. august. Måske kommer de til stenen om aftenen, måske ikke, men de er med ved den i deres tanker.

Det er så opløftende, at se så mange unge slutte op om dagen, for det er så sundt, så sundt at leve med i disse stærke minder.

Du står på hellig jord.

Skoleinspektør Johs. Fosmark havde regnet ud, at dette samvær i år var nummer 18 i rækken. Når man kommer til Rorup-stenen, mærker man altid ærbødighed hos dem, der standser og går hen til stenen, sagde han videre og tilføjede: De stærke ord: Drag dine sko af, for den jord,

du træder på, er hellig jord, ligger i sindene.

Og jorden i Rorup er hellig; vædet af blodet af de 11 unge danske mænd, der på en sommeraften for nu 20 år siden blev slået ud af „de grønnes“ vogne, stillet op på marken og skudt ned bag fra.

På et par gårde i nærheden hørtes skuddene, og dagen efter fandt vejmanden omkring et hundrede patronhylstre, der sammen med en blodpøl dokumenterede den lovløse handling. Et armbandsur, der tilhørte den unge dyrlægesøn Peer Sonne fra Farsø, var der også på marken som en talende dokumentation.

Ofrene blev slængt hen i Ryvangen, for at de skulle glemmes, men de blev gravet op den allersidste dag og senere hædret som nationens tapre sønner.

Når vi er samlede her i aften er det også for at sige til de efterladte, at de ikke er glemt og at ofrene ikke var forgæves.

Det er også naturligt for os at rette en tak til mejeriejer Valdemar Hansen for hans indsats og til sognepræst Johs. Bjerrum, fordi han så ofte har ført ordet ved stenen. Men mest af alt vil vi rette en tak til forstander Niels Pedersen, fordi han så

Sognepræst Johs. Bjerrum, Rorup, har gennem en del år holdt den egentlige tale ved Rorup-stenen.

trofast har draget omsorg for, at Rorup-stenen får lov at tale til folk fra nær og fjern.

Vel er det af værdi at samles ved stenen, men det særlige ved den 9. august fremstår alligevel ved kombinationen med det efterfølgende samvær på efterskolen.

En mors tale.

Fru Jensen, Rødovre, hvis søn Axel var blandt de 11, talte gribende som mor, der havde ofret.

20 år er nu gået, sagde hun, og man har lov til at lade minderne tale. Vi husker de bevægede dage,

Forstander Niels Pedersen og hustru drager hvert år omsorg for, at de 11 mindes den 9. august, og deltagerne i højtideligheden er altid forstanderparrets gæster til en hyggelig kop kaffe på efterskolen.

BRØDRENE ANDERSENS

VÆRKSTEDER

BREGNERØDVEJ 132

BIRKERØD

ROSكيلDE OSTEFABRIK
GORMSVEJ 15 - ROSKILDE

SPORTS MAGASINET
RINGSTEDGADE 4
TLF. 35 17 62 - ROSKILDE

FOTO-EXPERTEN
ALGADE 34 - ROSKILDE

A/S ROSKILDE
TRIKOTAGEFABRIK
ASYLGADE 46 - ROSKILDE

GAARDES BOGTRYKKERI
SØNDERLUNDSVEJ 28
ROSKILDE - TLF. ROSA 4122

CAI CHRISTENSEN
GLARMESTER
RINGSTEDGADE 17 - ROSKILDE

A/S NIELS D. KEMP JUN.
LÆDERFABRIK
ROSKILDE

W. MANNICHES EFTF.
TOBAKSFABRIK
ROSKILDE

H. P. HANSEN GLEM & SØN
STENHUGGERI
JERNBANEGADE 66 - ROSKILDE

REIDL'S FOTO
ALGADE 27 - ROSKILDE

NORDISK TRADING

GENTOFTEGADE 118
GENTOFTE - TLF. GE 8990

H. P. NIELSEN har det
ISENKRAM
TLF. 35 83 88 - 35 83 89 - ROSKILDE

ROSKILDE KONTANTFORRETNING ^{A/S}

AKTIESELSKABET
ROSKILDE BANK

VALD. EIVIL ^{A/S}
BORGERDIGET 21
TLF. ROSKILDE 35 82 11

LEDREBORG TØMMERHANDEL ^{A/S}

ROSKILDE

HJALMAR SKAFTE ^{A/S}
TREKANTEN
AUTORISERET GM FORHANDLER
ROSKILDE - TLF. (03) 35 24 12

FARVEKÆLDEREN
GRØNNEGADE 18 - ROSKILDE
TLF. 35 40 47

A. MANDRUPS MASKINFABRIK ^{A/S}
KØBENHAVNSVEJ 31
ROSKILDE

SELANDIA MOTOR CO. ^{A/S}
KØBENHAVNSVEJ 31
ROSKILDE

hvor vi mærkede, at hele Danmark var med os. Vi husker dagen i Frue Kirke. Vi husker, da optøget med de 11 kørte gennem København. Der var et væld af faner, blomster og kranser, og det tog os om hjertet.

Så fulgte dagene, hvor de stod i kapellerne. Det var for os, som om vi var til begravelse hver dag.

Vi husker også den store dag i Mindelunden, da de 11 blev bisat.

Til vore minder hører også sam-

værene her i ØstED, hvor vi bliver modtaget, som om vi er medlemmer af familien. Det gør os godt, og vi glæder os altid til at komme igen.

— — — ...

Foruden fru Jensen var også Peer Sonnes mor, fru dyrlæge Sonne og to sønner tilstede. Desuden fru Gyldholm, mor til Knud Gyldholm, samt fru Sommer, mor til Eduard Frederik Sommer.

Beviserne skulle fjernes II

*Baggrunden for evakueringsmarcherne
— historiske strejflys over Neuengammes
udkommandoer.*

Udkommando Stahlwerke-Braunschweig. Denne fabrik producerede flak-ammunition og bomber. Lejren oprettedes sommeren 1944 og bestod til evakueringen. Tidligere fanger oplyser, at lejren rummede 2800 mandlige fanger (russiske, polske, franske, tyske o.a.) og 650 kvindelige (hovedsagelig russiske og polske). Også i denne lejr byggede mændene fabrikkshaller, mens kvinderne arbejdede med produktion af pansernæver. 25. marts var der ifølge officielle opgørelser 1654 mandlige og 729 kvindelige fanger i lejren.

Desuden fandtes i Braunschweig et kommando „SS-erwaldtungsamt“ bestående af ti mandlige fanger, samt et kvindekommmando „SS-Reiterschule Braunschweig“. Det vides ikke, om disse kommandoer evakueredes sammen med udkommando Stahlwerke.

☆

Udkommando Salzwedel - Draht- und Stahlwerke. Efter foreliggende oplysninger var dette kommando på 1170 fanger (25.3.45). En del af fangerne transporteredes til Stahlwerke, Braunschweig og evakueredes videre sammen med fangerne derfra, mens resten ifølge indberetning fra belgieren P. B., tidligere fange i denne lejr, til statsadvokaten i Bruxelles befriedes Salzwedel af de allierede styrker.

☆

Udkommando Porta-Kammerwerke. Ifølge officielle angivelser bestod lej-

ren 25. marts 1945 af 967 kvinder fra forskellige nationer samt 60 mænd, der var beskæftiget med fremstilling af flyvemaskine-dele til det såkaldte „Jager-program“. SS-obersturmführer Thumann, lejrforeren fra Neuengamme, oplyste under processen mod ham, at kvinderne fra Porta-Kammerwerke sendtes til Salzwedel, mens en tidligere Neuengamme-fange, A. L., der havde været beskæftiget med transportens klargøring, hævdede, at fangerne i stedet sendtes til Wöbbelin. Fra over 60 fanger, hovedsagelig mænd, foreligger erklæringer om, at de blev udtaget fra en transport til Salzwedel og kom til Wöbbelin.

De syge fra udkommando Lerbeck ved Porta sendtes til Bergen-Belsen, hvor de overlodes til deres skæbne.

En 20 års dag

Det tyske overfald på det danske politi fandt sted den 19. september 1944.

Det lykkedes tyskerne at få fat på 1981 politimænd. Langt de fleste fra København. De øvrige fra større byer rundt omkring i landet.

Senere lykkedes det tyskerne at få fat i en del flere politifolk, således at godt 2000 politifolk deporteredes over Neuengamme til bl. a. Buchenwald. 5000 danske politimænd gik under jorden, og de havde nu deres fulde frihed til at slutte sig til de aktive modstandsfolk.

Det voldelige overfald vakte en enorm harme i den danske befolkning, og det tog da også den højere SS en lille uge at brygge den meddelelse sammen, som danske blade blev tvunget til at bringe den 22. september.

Meddelelsen havde følgende ordlyd:

„Til grund for de tilfangetagne danske politibetjentes overføring til en interneringslejr i Tyskland ligger følgende:

- 1) Efter møjsommelige undersøgelser kunne det fastslås, at politiet under misbrug af sin politimæssige embedspligt havde fremmet de illegale kredses arbejde, givet dem husly og vanskeliggjort det tyske efterforskningsarbejde samt foretaget befrielsesforsøg over for illegale.
- 2) På Politigården i København er der blevet fundet uniformer tilhørende forskellige tyske troppeafdelinger, soldaterbøger og identifikationsmærker samt våben, der udtrykkelig beviser politiets samarbejde med den underjordiske militærorganisation, som havde hele politiapparatets støtte.
- 3) For at forhindre yderligere befrielsesaktioner og for at undgå ethvert blodoffer, blev denne illegale del af det danske politi overført til en særlig interneringslejr, hvortil alle de anholdte pr. skib i dag er ankommet i bedste velgående“.

Yderligere udsendtes et opråb til den danske befolkning, der lød:

„Mord, sabotage og forbrydelser har i mere end et år været kendetegnet for det offentlige liv i Danmark. Det danske politi ønskede ikke at træde kraftigt op imod den anarkistiske udvikling. Ved hjælp af tvetydige opråb, som blev forstået på den rigtige måde af den politiske underverden, troede man at kunne tilfredsstille den i opretholdelse af ro og orden interesserede besættelsesmagt. Endvidere er det fastslået, at sabotage og mord blev understøttet aktivt af det danske politi. Alt tydede på en opløsning af retstilstandene, og man drev Danmark frem mod bolscheviseringen. Det lykkedes en forbryderisk underverden at vinde så megen indflydelse i det offentlige liv, at den med resultat kunne proklamere generalstrejke og andre alvorlige forstyrrelser af den offentlige orden.

En besættelsesmagt fra et land, som i den alvorligste time kæmper for sit liv, kan ikke længere tillade en sådan udvikling. Dens interesse ligger i opretholdelsen af ro og orden.

Besættelsesmagten ser sig derfor nødsaget til at foretage en omorganisation af det danske politi. Indtil denne omorganisation er bragt til ende, indføres der derfor fra i dag den 19. september kl. 12 politimæssig undtagelsestilstand over hele Danmark. Hele det danske politi sættes indtil videre ud af funktion.

I overgangsperioden garanterer den tyske besættelsesmagt for ro og orden. Vi ønsker at yde den velvilligt indstillede del af befolkningen enhver tænkelig beskyttelse mod forbrydelser. De af besættelsesmagten gennemførte forholdsregler er udelukkende af politimæssig art. Der er derfor ikke forudset noget indgreb i den statslige og kommunale forvaltning.

Alle handlinger, der tager sigte på at forstyrre gennemførelsen af ro og orden, vil blive hensynsløst bekæmpet“.

LANDBOSTANDENS SPAREKASSE

NYKØBING F.

<p>LOLLAND-FALSTERS FOLKETIDENDE A/S NYKØBING F.</p>	<p>KVETNY & SØNNERS STOLEFABRIK ^{A/S} TOFTEBAKKEN 4-8 - BIRKERØD TLF. 81 12 07</p>
<p>BOGHANDLER I. RASMUSSENS EFTF. E. LARSEN - H. MEHLSSEN TLF. 62 - KØGE</p>	<p>NØRREDAL'S BAGERI KØGE</p> <p>C. F. PETERSEN & SØN KØGE</p> <p>JENS CHR. JENSEN ^{A/S} KØGE</p>
<p>C. C. SMITH GENERAL MOTORS AUTOMOBILER NØRREGADE 64 — KØGE</p>	<p>AKTIESELSKABET DISKONTO OG LAANEBANKEN FØR KJØGE OG OMEGN</p>
<p>KØGE INSTALLATIONSFORRETNING TORVET 15</p>	<p>LUXOL KEMISKE FABRIKER AKTIESELSKAB NÆSTVED</p>
<p>VALLØ STIFTS SAVVÆRK HERFØLGE</p>	<p>^{A/S} CHR. FABERS FABRIKER RYSLINGE</p>
<p>I/S SVEN JACOBSEN KONFEKTIONSFABRIK EJLERSVEJ NÆSTVED - 72 26 60 - 72 40 60</p>	<p>SØNDERBORG BYS SPAREKASSE</p> <p>CHRISTIAN SCHMIDT v. COLLESSEUM - SØNDERBORG</p> <p>HANS HANSEN & CO. ^{A/S} DAME- OG HERREKONFEKTION - SØNDERBORG</p>
<p>H. O. BIRKSTED ^{A/S} NÆSTVED</p>	<p>ALS HUSHOLDNINGSSKOLE v. JOHANNE HANSEN VOLLERUP</p>
<p>K. GRIMSTRUP URMAGER - GULDSMED OPTIKER SØNDERBORG - TLF. 21707</p>	<p>SØNDERBORG ANDELSMEJERI</p> <p>J. H. KOCH ^{A/S} SØNDERBORG</p>
<p>JENS ANDERSEN MANUFAKTUR - TRIKOTAGE EN GROS SØNDERBORG - TLF. 22084</p>	<p>LOUIS PETERSEN Rør- og sanitetsforretning A/S SØNDERBORG</p>

27/6

FRIKENDT FOR JØDEMORD

SØNDER STABEL. Ved nævningetinget i Aurich blev købmand Walter Allissat fra Sdr. Stabel i aftes frifundet for meddelagtighed i mord på jøder i Lithauen under krigen. Allissat, der var SS-officer under krigen, stod tiltalt for at have medvirket ved udryddelsen af den jødiske befolkning i og omkring Neustadt, men frikendtes på grund af manglende beviser.

Derimod kendtes den 53-årige fhv. „SS-Hauptsturmführer“ Werner Scheu, Bornkum, skyldig i mord på 219 mennesker. Han idømtes 10 års tugthus.

10/7

FORSØG PÅ BESTIKKELSE I AUSCHWITZ-PROCESSEN

FRANKFURT. Ved krigsforbryderprocessen i Frankfurt oplyste en tysker, som havde siddet i Auschwitz under krigen, at en herre ved navn Eissler havde henvendt sig til ham, mens Auschwitz-processen var under forberedelse.

Eissler havde sagt, at betydelige beløb kunne stå til hans rådighed, hvis han for eksempel sagde, at den tiltalte lejlæge Victor Capesius var en flink fyr.

— Eissler prøvede aldrig direkte at bestikke mig, men hensigten var tydelig, sagde tyskeren. Den mystiske Eisslers navn er tidligere nævnt under processen, men det er ikke lykkedes at identificere ham nærmere.

14/7

WIEN-LÆGE VIDNER MOD „UHYRET FRA AUSCHWITZ“

BONN. Efterhånden er ingen af de tilhørere, jurister eller journalister, som regelmæssigt overvårer retsmøderne i Auschwitz-processen i Frankfurt, i tvivl om, at den anklagede Oswald Kaduk virkelig er det „uhyre fra Auschwitz“, som næsten alle vidner kalder ham. Der går næsten ikke en dag uden nye beretninger om den tidligere SS-mands rædselsgerninger i udryddelseslejren.

Således også i dag, da wienerlægen, dr. Friedrich Skrein stod i vidneskranken. Skrein var fange i Auschwitz fra 1942—45.

Vidnet fortalte, at Kaduk og en anden SS-mand ved navn Clausen en gang havde trampet en fange ihjel, fordi han ikke var kommet rettidigt til en appel. Fangen, en „muselmand“ (som de fuldstændig udtærede fanger kaldtes), var først blevet gennempryglet. Derefter havde Kaduk og Clausen trampet på ham, indtil brystkassen var knust, og manden døde.

— Jeg kunne ligefrem høre det knase, da brystkassen blev knust, sagde dr. Skrein.

I Auschwitz havde Skrein arbejdet som skovhugger. Hver dag havde vagtmandskabet myrdet mindst en af skovhuggerne.

„Flugtforsøg“

— Først gjorde vagterne fangen næsten vanvittig ved at pine ham, både fysisk og psykisk, fortalte vidnet. Derefter fik den ulykkelige ordre til at løbe, og når han gjorde det, blev han skudt ned „under flugtforsøg“, som det hed.

Vagterne havde også tiltænkt dr. Skrein denne skæbne, men han havde nægtet at løbe. Om aftenen havde en SS-officer sagt til ham: — I morgen er det din tur, dit svin. Næste dag havde Skrein meldt sig syg, og på denne måde var han sluppet fra sine plageånder.

Under eftermiddagsmødet fortalte den tidligere SS-apoteker fra Auschwitz, Henry Storch, om de første henrettelser i gaskamrene. Storch blev ført som vidne.

Gaskamrene

Henrettelserne var først blevet gennemført i det gamle krematorium og i arrestbunkerens kælder. Storch havde først fået det at vide dagen efter den første henrettelse. Alle SS-officererne havde fået pålæg om at behandle sagen hemmeligt. Apotekeren var blevet sendt ned i kælderen for at undersøge, om man kunne betrede den. Han havde set ligdyngerne i alle rummene.

14/7

UNGDOMMENS OPRÅB TIL 20. JULI

FLENSEBORG. For at ære de mænd og kvinder, der i kampen mod diktatur og vold måtte lade deres liv i forbindelse med opstanden den 20. juli 1944, vil en række ungdomsorganisationer opstille æresvægter ved mindesmærkerne for volds-herredømmets ofre i hele Vesttyskland, og der vil blive nedlagt kranse. Ungdomsorganisationerne har endvidere udsendt følgende opråb:

„Den 20. julis dybere mening og forpligtelse må drages ind i den nuværende generations liv. I de mænd og kvinder, der satte deres liv på spil i kampen mod voldsherredømmet, ser den unge generation et forbillede for sin egen handlemåde. Den 20. julis mænd og kvinder har bevaret en frihedsselskende tradition, som er gyldig til alle tider. De havde tilstrækkeligt mod til at drage en øvrighed til ansvar, som havde overtrådt ret og retfærdighed. Bevarelse af frihed og virkeliggørelse af menneskerettighederne er den opgave, der er pålagt ungdommen i hele Tyskland på begge sider af muren og zonegrænsen. Fra den 20. juli 1944 fører en lige vej til den 17. juni 1953 og til den moralske modstandskamp, vore medborgere på den anden side af muren og pigtråden fører videre.

Samtidig fastslår vi, at der i de to årtier er vokset en generation frem, der ikke mere kan gøres ansvarlig for, hvad

der dengang skete. Denne ungdom henvender sig til verdens ungdom. Den beder om understøttelse på den fredelige vej til selvbestemmelse og menneskerettigheder i et forenet fædreland“.

14/7

JEG VAR IDEALIST, SIGER SS-GENERAL

BONN. — Jeg er blevet udnyttet og bedraget. De forbrydelser, som jeg beskyl-des for, er begået uden mit vidende. Jeg var idealist og forsøgte af ærlig overbevisning at blive mine idealer tro.

Med disse ord indledte den 64-årige tidligere SS-general Karl Wolff i dag sin forsvarstale ved nævningedomstolen i München, hvor han står tiltalt for meddelagtighed i mord på over 300.000 jøder. Den tidligere Himmler-adjutant påstod, at han indtil 1945 ikke havde vidst noget om, hvad der virkelig foregik i udryddelseslejren Auschwitz. I 1942 havde han organiseret en transport af 300.000 jøder til Auschwitz i den tro, at de skulle til en arbejdslejr.

Til anklagen om, at han skulle have været med ved henrettelsen af over 100 jøder i den russiske by Minsk i 1941, sagde Wolff, at han var blevet tvunget til det.

Ikke uden stolthed fortalte den anklagede, at Hitler i 1940 udnævnte ham til den første SS-general. Hans kolleger inden for SS var meget misundelige.

Karl Wolff gjorde lynkarriere i Hitler-Tyskland. I 1931 meldte han sig ind i SA. Snart gik han dog over til SS og DNSAP.

Under et SS-skolingskursus i 1932 aflagde han troskabsed over for Adolf Hitler. Føreren lovede dengang de unge SS-mænd, at han aldrig ville give en ordre, der stred imod den enkeltes samvittighed. Karl Wolff troede dengang på ham. Alle-rede i juni 1933 blev Wolff SS-føreren Himmlers adjutant. Han blev Himmlers forbindelsesled til Hitler. Wolffs og Himmlers veje skiltes i 1943, da Wolff blev udnævnt til øverste SS- og politifører i Italien.

Episode

Kort før procesåbningen i dag kom det til en episode, da en tidligere SS-mand forsøgte at trænge ind i retsbygningen.

— Jeg er 100 procents SS-mand, og jeg vil forhindre en ny Eichmann-proces, råbte den 50-årige Josef Faber, der forlangte at komme ind i retssalen, hvor han ville vidne. Urostitfæren blev anholdt, men kort efter løsladt igen.

15/7

SVULSTIG SS-GENERAL OM SINE HUSTRUER

MÜNCHEN. Den tidligere SS-general Karl Wolff, der var knyttet til Himmlers hovedkvarter under krigen, fastholdt i dag i retten påny, at han intet anede om jødeforfølgelserne dengang.

H. CHRISTIANSEN STATSAUT. SKIBSMÆGLER EGERNSUND - TLF. 51731 - 51733
NICOLAI OUTZEN $\frac{A}{S}$ CHRISTIANSFELD
VAREHUSET SBV AARHUS
SØREN ABRAHAMSEN OG H. P. NIELSEN RÅDGIV. INGENIØRER FISKERGADE 1 - ÅRHUS TLF. 32588
SOPHUS E. JOHNSEN & CO. SKIBSHANDEL AARHUS
M. P. PETERSEN SLAGTERFORRETNING HINNERUP - TLF. 20
JYDSK PAPIRVARE $\frac{A}{S}$ ENGHAVEVEJ 20 VIBY J.
S. M. ANDERSEN $\frac{A}{S}$ FREDERICIA
LONDON-MAGASINET CHR. JASPER FREDERICIA - TLF. 24455
AAGE PEDERSEN $\frac{A}{S}$ STOREGADE 93 - RØNNE TLF. 1544
HANS JENSENS EFTF. FISKEEKSPORT RØNNE
$\frac{A}{S}$ DANSK SHELL RØNNE
RØNNE MISSIONSHOTEL Aktieselskab RØNNE

AKTIESELSKABET VITFOSS GRAASTEN
CARL C. BIEHL BOGTRYKKERI - PAPIR EN GROS GRAASTEN
GRAASTEN ANDELSSLACTERI
AUTOFORHANDLER CHRISTIAN PETER BARSØE $\frac{A}{S}$ AABENRAA
NORDBORG SPAREKASSE NORDBORG - ALS
SPAREKASSEN FOR CHRISTIANSFELD OG OMEGN CHRISTIANSFELD
PER AARSLEFF CIVILINGENIØR VESTERALLE 20 - AARHUS
ELMER STRANDGAARD VOGNMAND LANGDALSVej 15 - BRABRAND
TAGE STILLING RØNDE
C. A. BECHGAARD CIVILINGENIØR & ENTREPRENØR GRÆVLINGEVEJ - HØJBJERG
MØBELFABRIKEN BOHAVE VEMB - TELEFON 54
BRØDRENE WISTESEN TLF. 92 - 112 ALS - ØSTJ.

Han erklærede i retten, at han i positiv mening var tilhænger af de nazistiske race teorier, men ikke troede på udslættelsen af racemæssigt mindreværdige individer.

På grund af sin overbevisning havde han ladet sig skille fra sin første hustru og giftet sig med en anden, som han anså for bedre egnet til at give ham højt kvalificerede børn. Han omtalte begge damer i svulstige, germanske vendinger.

Hustru nr. to var et strålende, blondt, blåøjet barn af solen, mens nr. 1 var et kreatur af natten og månen. I et brev til hende havde han klaget over, at deres børn ikke svarede til SS' krav om en elite.

Løvrigt fik han ørerne i maskinen på grund af denne handling, idet Hitler lod ham forstå, at skilsmisser var brud på den germanske retsopfattelse. Da Wolff yderligere havde politiske uoverensstemmelser med SS og gerne ville slippe fri, lod Himmler ham forstå, at SS ikke var en kegleklub, hvor man kunne gå ud og ind efter behag, men lod dog Wolff blive forflyttet til Italien, hvor han i krigens sidste fase formidlede den tyske kapitulation.

For at styrke hans hukommelse fik han i retten forelagt dokumenter om forfølgelserne af jøderne fra Himmlers hovedkvarter. Wolff, der er sigtet for medansvar for 300.000 jøders død, fastholdt over for disse dokumenter, at han havde anset al tale om sådanne forholdsregler for propagandistiske overdrivelser. (AP).

21/7

52 PROCENT SIGER JA TIL MODSTANDS- BEVÆGELSEN

BONN. De fleste vesttyskere mener, at den tyske modstandsbevægelse under det nazistiske regime gjorde deres land en tjeneste, da de forsøgte at myrde Hitler den 20. juli 1944, fremgår det af en opinionsundersøgelse, offentliggjort i dag.

52 procent af de adspurgte godkendte modstandsbevægelsen, 16 procent betragtede dens medlemmer som forrædere. 32 procent mente, at en embedsmand eller en soldat ikke burde have samarbejde med modstandsbevægelsen i Det tredje Rige.

22/7

AFVENTER FRIT LEJDE Nervelægen dr. Herterich har søgt politisk asyl i Sverige

STOCKHOLM. Nervelægen dr. Elmar Herterich fra Würzburg, der er blevet kendt for sine angreb mod tyske jurister for deres virksomhed under nazi-herredømmet, har ansøgt om politisk asyl i Sverige. Samtidig har han bedt om en arbejdstilsladelse.

Da Herterich den 10. juni ikke mødte i retten i Würzburg, hvor han var tiltalt for injurier, blev der udstedt arrestordre mod ham. Han flygtede til Polen for at — som han oplyste — skaffe beviser for sine

påstande om de folk, han havde angrebet. Herterich, der i mellemtiden er rejst videre til Göteborg via London, har meddelt, at han ikke foreløbig agter at vende tilbage til Tyskland, fordi han vil blive fængslet og da ikke vil kunne ernære sin familie.

I et brev til Bayerns ministerpræsident Alfons Goppel har han bedt denne sørge for, at hans familie — moderen, hustruen og børnene — ikke bliver udsat for „wirtschaftliche Sippenhaft“ — altså ikke kommer til at lide nød. Han påstår, at hans fjender forsøgte at ruinere ham med alle midler for at standse hans afsløringer, der hidtil har ført til afskedigelse af to vesttyske jurister.

26/7

HIMMLERS OPFØRSEL I MINSK „UVÆRDIG“

BONN. Medlemmerne af de berygtede SS-Einsatzkommandoer under krigen kunne blive fritaget for deres makabre arbejde, oplyste den tidligere SS-Standartenführer Erwin Schultz i dag under processen i München mod den tidligere Himmler-adjutant Karl Wolff.

Erwin Schultz havde selv været medlem af en af de berygtede SS-grupper, der blev sat til at likvidere jøder, partisaner og kommunister i de besatte områder i Østeuropa. Han havde også afsonet sin straf for sine forbrydelser.

Schultz fortalte, at han var blevet fritaget for arbejdet i gruppen efter at have ansøgt om det i Reichsicherheitshauptamt i Berlin. Senere var han endda blevet fremmet.

Som en sprællemænd

Himmler-adjutanten Karl Wolff anklages blandt andet for at have medvirket ved henrettelsen af over hundrede jøder ved Minsk i august 1941. Ved henrettelsen var også Heinrich Himmler til stede.

Et vidne, den tidligere SS-general von dem Bach-Zelewski, fortalte i dag, at Himmler var den eneste, der opførte sig „uværdigt“ under henrettelsen.

— Han for rundt som en sprællemænd og ville hele tiden være, hvor der foregik noget. Wolff rendte i hælene på ham for at få ham til at opføre sig ordentligt. Da det var forbi, var Himmler bleg som et lagen, fortalte vidnet.

26/7

VESTTYSK FORFATTER HAR SØGT POLITISK ASYL I FRANKRIG

MÜNCHEN. Den vesttyske forfatter, grev Michael von Soltikov, har søgt om politisk asyl i Frankrig, da han føler sig truet af de gamle nazister, meddelte det vesttyske telegrambureau i dag.

I et brev til bureauet har han skrevet, at det var blevet umuligt at bekæmpe den nazistiske indflydelse. De gamle nazister er igen blevet stærkere end individet, tilføjede han.

Grev von Soltikov har forladt Vesttyskland, fordi myndighederne idømte ham en fængselsstraf, da han i 1952 skrev en artikel om den tidligere tyske diplomat Ernst von Rath, som 7. november 1938 blev myrdet af en 17-årig jøde i Paris. Greven hævder, at der ikke lå politiske motiver bag handlingen, men homoseksuelle. Mordet på von Rath blev signalet til den berygtede „krystalnat“ 9. november med de første omfattende jødeforfølgelser i Tyskland.

1/8

GRIBENDE GENSYN FOR TO AUSCHWITZ-FANGER

BONN. To tidligere Auschwitz-fanger, der ikke havde set hinanden siden befrielsen fra udryddelseslejren i 1945, mødtes i dag igen i retssalen i Frankfurt under Auschwitz-processen. Det gribende møde blev overværet af et stort antal tilskuere. De to mænd omfavnede hinanden i overstrømmende glæde, medens tårerne løb dem ned ad kinderne.

Lige udkommet

Redaktør Helge Larsens bog

Det begyndte i 1945

En oversigt over udviklingen
i Tyskland i årene 1945—1963

Det delte Tyskland er stadig et brændende spørgsmål i den internationale politik. Hvordan er det kommet dertil, at der midt i Europa ligger et land, som er delt op?

Det begyndte i 1945

„Det begyndte i 1945“ er en bemærkelsesværdig bog for alle, der ønsker yderligere viden om de to Tysklands udvikling.

154 sider + billedmateriale
kr. 9,50

Bestil bogen hos Deres boghandler

FORLAGET TIDEN
Dr. Tværgade 3 - PALÆ 9843

**SAMSØ SPARE-
OG LAANEKASSE**
TRANEBJERG

MAGASIN
HENRY NIELSEN
TRANEBJERG

CARLSBERG DEPOTET
N. WINTHER
TRANEBJERG

BOLETTE
RØNNE

H. C. RIDDERSBORG
SLAGTERMESTER
RØNNE

ALFR. TH. HAAGENSEN
JUVELER & GULDSMED
RØNNE

FIRMA VIGGO GLISTRUP
TLF. 271 - 173 - RØNNE

COLBERGS BOGHANDEL
v. EDM. ANDERSEN
RØNNE

WILLY LINDBERG
AUT. ELEKTRO INSTALLATØR
ST. TORVEGADE 14
RØNNE - TLF. 1310

B. F. MAGASINET
RØNNE

A. ESPERSEN ^{A/8}
RØNNE

B. M. M. F.
EJNAR JENSEN & SØN
RØNNE - BORNHOLM

RØ SAVVÆRK
RØ

FA. SIMON MADSEN
RØNNE

^{A/8} SAMSØ BANK
TRANEBJERG

ONSBJERG AUTO SERVICE
O. JEPSEN - ONSBJERG

BRØDRENE DEGN
BESSER PR. TRANEBJERG

AAKIRKEBY OG OMEGNS SPAREKASSE

H. P. BLEM BIDSTRUP
ST. TORV - RØNNE

AKTIESELSKABET
DAMPSKIBSSELSKABET PAA BORNHOLM AF 1866
RØNNE

JOHGUS KERAMIK
BORNHOLM

AKTIESELSKABET **DANSK DAMMANN ASFALT**
RØNNE

FRYDENLUND BYGGEFORRETNING
HASLEVVEJ 5 - RØNNE 305

JOHN HINTZES ENKE ^{A/8}
RØNNE

SEJL MED BORNHOLMSFÆRGEN
JENS KOFOED
TLF. ASTA 3000 - RØNNE 2711

NORDBORNHOLMS TURISTBUREAU
SANDVIG - TLF. ALLINGE 1

RESTAURANT „HYTTEN“
HAVNEN - RØNNE

Gensynet mellem de to tidligere fanger kom som en antiklimaks til et udsagn, som den ene af de to mænd netop havde givet som vidne om den anklagede Oswald Kaduks brutale og umenneskelige optræden i Auschwitz. Vidnet, David Schmidt fra Tel Aviv i Israel, fik pludselig øje på den amerikanske rabbiner Abraham D. Feffer, der sad i første række på tilskuerpladserne.

De to mænds møde var dybt bevægende og gjorde stort indtryk på rettens medlemmer og tilskuere. For David Schmidt var bevægelsen for stor. Han måtte føres ud af retssalen af to betjente.

Karikatur af muskelmanden

De to venner var kommet til Auschwitz i november 1942 sammen med 2.500 andre jøder fra deres hjemby Plonsk. Schmidt mistede sin kone og tre børn i lejren. Af Feffers familie overlevede hans forældre og to søstre ikke lejrens rædsler. Efter krigen rejste Feffer til USA og blev amerikansk statsborger, medens Schmidt tog til Israel. Under vidneafhøringen beskyldte Schmidt Oswald Kaduk for at have sendt 2.200 polske jøder i gaskamrene i Auschwitz. Da retsformanden bad Schmidt om at udpege Kaduk blandt de tyve mænd på anklagebænken, stillede vidnet sig op foran den tidligere SS-officer og truede ad ham med knyttet næve. Han trak tre karikaturtegninger op af lommen. De forestillede Kaduk som opblæst muskelmand med et bryst, der svulmede, så knapperne sprang af uniformsjakken. Tegningerne stammede fra en fange i Auschwitz. De blev overladt til retten.

7/8

VESTTYSK SUCCES: NAZISTISKE PLADER

BONN. Midt i Beatles-feberen har den tyske grammonifonindustri stor succes med en serie plader, der — selv om deres optagelsesdata ligger tyve og endnu flere år tilbage — åbenbart stadig er meget moderne.

De største stjerner i de nye serier er Hitler og Goebbels. De store LP-omslag med Hitler på den nationalsocialistiske partidag og Goebbels i Sportpalast får en fremtrædende placering i radioforretningernes udstillingsvinduer, og salget går strygende.

Pladerne fremtræder som dokumentarserier; om Liebhabererne så køber dem for den objektive historiske orienterings skyld eller for at genopfriske de „gode gamle dage“ fra 1933—45, kan vist næppe opklares, selv om spørgsmålet er nok så interessant. Sandheden er vel den, at der findes mange købere af begge kategorier.

Myndighederne glade

Hvad publikum end siger om nazipladerne, er de vesttyske justitsmyndigheder ikke begejstret for dem. Da pladefirmaet Hocheder & Co. i Düsseldorf i 1959 udgav „Taler og sange fra Nazi-Tyskland“, blev det samlede oplag konfiskeret omgående.

Amtsretten i Frankfurt forbød pladerne, fordi de var nationalsocialistisk propaganda.

Firmaet gav imidlertid ikke op. Publikums interesse var nemlig vakt, og der var ingen tvivl om, at der her kunne gøres en god forretning. De mest udfordrende sange blev fjernet og erstattet af „demokratiske mellemtekster“. Resultatet heraf blev, at forbundsdomstolen gav sin tilladelse til uidskrænket salg af pladen, der blev en stor succes. Siden fulgte andre i samme stil, og den sidste nyhed på NS-plade-markedet er en „ønskekoncert for værnemagten“, nationalsistiske slagere, præsenteret af den dygtige konferencier, „Grossdeutsche Rundfunk“s Heinz Goedecke. Pladen indeholder et udsnit af den tyske radios ønskekonserter for soldaterne ved fronten, og udvalget er vidtspændende. Her er alt lige fra de mest sentimentale viser til den usandsynlig hadske „In England wohn ein Lügenlord“, hvori Lord Halifax, Churchill og Eden bliver skældt al hæder og ære fra.

Denne plade er ikke forsynet med nogen forklarende tekst, og hvis man ikke vidste bedre, skulle man tro, at den var trykt i 1944 og ikke i 1964. Myndighederne synes langt mindre om pladen end publikum, men endnu har man ikke kunnet standse salget.

8/8

JOURNALISTER BRAGTE SS-MANDEN TILBAGE

BONN. Den 47-årige tidligere SS-Obersturmführer Hans Walter Zech-Neenwich, der har været eftersøgt over hele jorden, meldte i dag sig selv til politiet i Hannover.

— Jeg er uskyldig, jeg vil have min sag genoptaget, sagde den tidligere SS-officer til den forbavsedde ministerialdirektør Hornig i Niedersachsens justitsministerium, hvor han mødte op i dag kl. 12.

En time før var Hornig blevet ringet op af chefredaktør Henri Nannen fra ugebladet „Stern“, der havde sagt: — Hvis De vil have Zech-Neenwich tilbage, bringer vi ham til ministeriet kl. 12.

To journalister sporede ham

I 15 uger havde politiet og Bonn-regeringen forgeves søgt at få fat i Zech-Neenwich. Sagen var efterhånden blevet pinlig for den tyske justits. Den tidligere SS-Obersturmbannführer flygtede natten til den 23. april fra undersøgelsesfængslet i Braunschweig efter at være blevet idømt fire års fængsel for meddelagtighed i mord på to jøder under krigen. Flugten gik over Basel og Athen til Cairo, hvor Zech-Neenwich blev opsporet af to journalister fra „Stern“. Bonn prøvede at få flygtningen udleveret, men fik ikke engang svar på sin henvendelse til regeringen i Cairo. I de sidste tre måneder anede ingen, hvor den flygtede krigsforbryder opholdt sig. De gamle nazisters „hjelpeorganisationer“ er spredt ud over hele jorden, og Zech-

Neenwich havde muligheder nok for at finde tilflugt.

Nåde over grænsen i søndags

„Stern“-reporterne gav imidlertid ikke op, og på ny viste de sig at være både hurtigere og dygtigere end det tyske politi. Zech-Neenwich kom til forbundsrepublikken i søndags, og få timer efter blev han opsporet af to „Stern“-journalister på et hotel i Bad Neuenahr syd for Bonn.

Det vides endnu ikke, hvordan den eftersøgte er kommet til Tyskland. Journalisterne fra „Stern“ har antydnet, at han er fløjet fra Cairo til Paris og derfra til Bruxelles. De ville dog ikke sige noget om, hvordan han er kommet over den tyske grænse.

Nu i landets sikreste fængsel

I en erklæring til Niedersachsens justitsminister skriver Zech-Neenwich, at han har forladt et sikkert asyl i udlandet for at stille sig til den tyske justits' disposition. Han er uskyldig og vil derfor ikke stemples som forbryder i sin hjemstavn. Desuden vil han hjælpe de mennesker, der skal stilles for retten, fordi de hjalp ham til flugt i april.

Zech-Neenwich sidder nu i landets sikreste fængsel, undersøgelsesfængslet i Hannover-Hainholz. Justitsmyndighederne vil ikke risikere, at flugteksperten stikker af igen. Da Zech-Neenwich flygtede i april, blev han lukket ud af sin egen fangevogter, en gammel ven. Belært af erfaringen har man denne gang valgt fangevogtere, der aldrig har set deres fange, og som menes at være ubestikkelige.

8/8

SS-RAUFF FIK KLØ AF JØDE I CHILE

SANTIAGO DE CHILE. Den tidligere SS-Obersturmbannführer Walter Julius Rauff blev i går gennemptryglet af en chilensk borger af jødisk afstamning i Puerto Vargas, 1100 km syd for Santiago.

Rauff var blodig i ansigtet efter kløene. Politiet oplyser intet om, hvorvidt der vil blive foretaget noget mod gerningsmanden.

Den vesttyske regering har søgt at få Rauff udleveret, idet han sigtes for mord på 100.000 jøder eller flere i transportable gaskamre, men den chilenske højesteret har erklæret, at forbrydelserne falder ind under loven om forældelse efter 15 år.

8/8

JØDISKE PIGER KÆMPEDE SOM LØVER I AUSCHWITZ

FRANKFURT. Jødiske børn kæmpede ofte vildt mod SS-vagterne i udslettelseslejren Auschwitz, når de blev ført til deres død i gaskamrene, fortalte et vidne i dag under Auschwitz-procesen i Frankfurt. „Selv små jødiske piger kæmpede som løver for at frigøre sig for vagternes greb — måske fordi de anede, hvad der ventede dem“, sagde vidnet ved navn Fritz Hirsch.

Under sit vidneudsagn fremkom han med

oplysninger, der stillede ham selv under mistanke for at have deltaget i krigsforbrydelser i lejren. Det samme var tilfældet med det næste vidne, Hubert Christoph.

Blev kastet op på lastbilerne

Hirsch var politisk fange i Auschwitz-lejren i tidsrummet 1941-45 og sagde, at han aldrig ville glemme en flok på 30-40 jødiske piger mellem otte og ti år.

„Lastbiler ventede dem ved ankomsten til lejren for at føre dem til gaskamrene, men de nægtede at klatre op på ladene“, sagde han. „SS-mænd greb de kæmpende piger og smed dem op på bilerne, og jeg blev tvunget til at hjælpe“.

Videre berettede Hirsch, at han ved en enkelt lejlighed havde set en af de tyve tiltalte, Perry Broad, køre en lastbil med fanger til gaskamrene. Han kunne dog ikke huske, hvorvidt lasten bestod af voksne eller børn. Han oplyste også, at reichsführer Heinrich Himmler mod den anden verdenskrigs slutning havde givet ordre til opgravning af 60.000 ofres lig, så de kunne blive brændt og dermed ikke udgøre noget bevis for massebordene, når de sovjetiske befrielseshære rykkede ind i lejren.

To vidner under mistanke

Om sig selv erklærede Hirsch, at han i 1939 flygtede fra Nazi-tyskland til Rumænien og videre til Bulgarien. Han søgte tilflugt i den engelske ambassade, som udleverede ham til de bulgarske myndigheder, og derfra blev han atter overgivet til Gestapo.

Processens dommer, Hans Hofmeyer, nægtede at tage Hirsch i ed og erklærede, at hans vidneudsagn havde placeret ham under mistanke for at deltage i krigsforbrydelserne i Auschwitz.

Den samme slutning kom dommeren til efter at have hørt, hvad den tidligere bannfører i SS, Hubert Christoph, havde at fortælle om sine oplevelser i udslettelseslejren. Christophs arbejde bestod i at køre lastbiler med fanger til gaskamrene, og bagefter fik han og hans kolleger en flaske snaps for veludført job af deres overordnede.

Retten forlægges på tirsdag til Wien for at høre udsagn fra østrigske fanger i Auschwitz, som har pådraget sig så svære lidelser, at de ikke kan rejse til Frankfurt for at vidne.

9/8

PLAN OM MUSEUM I PADBORGLEJREN

Kan indrettes i et af tyskernes frygtede tårne i den tidligere Frøslevlejr.

Den tidligere Frøslevlejr, der nu hedder Padborglejren og bruges af forsvarret, får ret jævnlig besøg af tidligere fanger, der har tilbragt kortere eller længere tid i lej-

ren under besættelsen. For mange blev Frøslevlejren gennemgangsstedet mellem Vestre Fængsel eller andre danske fængsler til de frygtede koncentrationslejre, hvorfra mange ikke vendte tilbage. Fra forsvarrets side ser man med forståelse på, at tidligere fanger gerne vil gense lejren.

Et besøg vækker mange dystre minder, men også minder om godt og trofast kammeratskab. De barakker, som tyskerne i sin tid lod bygge, står stort set som dengang, men det uhyggelige pigtrådshegn for ikke at tale om landminerne udenfor er selvfølgelig for længst borte.

— De hyppige besøg af tidligere fanger har affødt den tanke, at der bør indrettes et Frøslev-museum i lejren, fortæller major Gabriel. Det tænkes etableret i det høje tårn i midten af lejren, hvorfra vagtposterne kunne overse alt, hvad der foregik i lejren. For fangerne var tårnet dengang forbundet med noget uhyggeligt og uheldssvangert. At blive kaldt over i tårnet betød næsten altid noget ubehageligt, selv om det modsatte også kunne være tilfældet.

Det rummer flere etager, og i en eller to af dem er der god plads til det særprægede museum. Mange tidligere fanger ligger givetvis inde med ting, der kan bruges til museet, og som kan fortælle om fangernes daglige liv bag pigtråden. Det kan være tegninger, breve, husflidsgenstande, fingerringe, som fikse hænder bankede ud af en tokrone, formedelst hård lejrvaluta (cigaretter) og mange andre ting, som måske ellers i årenes løb vil gå tabt.

Der er vist nok kun en eller to fanger, der har ført dagbog i lejren. Var det blevet opdaget, kunne det have kostet livet. Kan de findes eller dele deraf, vil det også være et interessant minde at gemme på museet.

12/8

KUN ET LILLE HJUL I STORT MASKINERI

BONN. Under retsmødet i dag i processen mod den tidligere Himmler-adjutant Karl Wolff i München forsøgte anklageren at modbevise Wolffs påstand om, at han indtil 1945 ikke havde vidst noget om udryddelsen af de europæiske jøder.

Den anklagede, tidligere SS-general, benyttede på ny den kendte undskyldning, at han kun havde været et lille hjul i det store maskineri.

— Jeg var ikke andet end et almindeligt postbud, sagde Wolff, da anklageren foreholdt ham nogle breve, som bar hans navn.

Wolff's navnetræk

Anklageren forelagde et brev, dateret d. 19. aug. 1942, fra Reichssicherheitshauptamt i Berlin til udenrigsminister Ribbentrop. Brevet var strengt hemmeligt (Ge-

heime Reichssache) og var forsynet med Wolffs navnetræk. Det indeholdt følgende: Forberedelserne til løsningen af jødespørgsmålet er afsluttet. Jøderne skal bringes til Lublin. Den arbejdsduelige del bliver sat til at arbejde, resten overlades til særbehandlingen.

Lublin var en udryddelseslejr i Polen. Ordet særbehandling var en camoufleret betegnelse for udryddelse.

Karl Wolff påstod, at han ikke kunne huske dette brev. Han havde haft så meget med hemmelige dokumenter at gøre, at han 22 år efter ikke var i stand til at huske dem enkeltvis.

Anklageren forelagde derefter et nyt brev af den 18. januar 1943, som også bar Wolffs navnetræk. Heri gav SS-føreren Heinrich Himmler inspektøren for statistik, dr. Korherr, ordre til at udarbejde en oversigt til brug ved den endelige løsning af det europæiske jødespørgsmål. Wolff kunne heller ikke huske dette brev.

I et brev af samme dato underrettede Himmler Reichssicherheitshauptamt om den ordre, han havde givet dr. Korherr. Han fremhævede, at det statistiske materiale om jøderne i Europa var mangelfuldt. Himmler-adjudanten Wolff kunne heller ikke huske dette brev.

14/8

TYSKE ERSTATNINGER TIL SVENSKERE

Vesttysklands regering har forpligtet sig til at betale 1.750.000 kr. i erstatning til svenske statsborgere, som har været udsat for nazismens forfølgelser. Aftalen herom blev i går undertegnet i Stockholm af den svenske udenrigsminister Torsten Nilsson og den vesttyske ambassadør i Sverige Hans Ulrich Granow. Den træder i kraft straks.

14/8

SAGEN MOD REINEFARTH SLÆBER SIG AF STED

Alene kartotekskortene fylder et helt skab.

KIEL. Den retslige forundersøgelse mod tidligere SS-general og Vesterland-borgmester Heinz Reinefarth er endnu ikke afsluttet, oplyste en talsmand for justitsministeriet i går i Kiel. Reinefarth sigtes som bekendt for folkeretsstridige handlinger i forbindelse med nedkæmpelsen af opstanden i Warszawa 1944. Foreløbig fylder sagens akter 39 dokumentbind og 59 kontorordnere, og alene kartotekskortene til bevarelse af oversigten optager et helt skab.

I justitsministeriet kan man ikke overse, hvornår forundersøgelsen vil kunne afsluttes. Så sent som i slutningen af juli har man fået ny tilskyndelser vedrørende yderligere undersøgelser. Blandt de udsagn, man har indhentet, er også 2553 polske vidneudsagn fra en polsk krigsforbryderdomstol.